

Incipit Prologus

venerabilis Bede in Ecclesiasticam hi-
storiam gentis anglorum.

Clarissimo

regi Liolunleo: Beda fa-
mulus christi et presbyter hi-
storiam gentis anglorum eccle-
siasticam quam nuper edideram
habentissime tibi desiderati rex et prius ad-
legendum ac probandum transmissi. Et nunc ad-
transscribendum ac plenius ex tempore
meditandum transmittito. Satisque studium
tue sinceritatis amplector: quo non solum au-
dientis scriptum scientie verbis aure sedu-
lius accommodas: verum etiam noscedis prio-
rum gestis siue dictis: et maxime nostre ge-
ntis viros illustrius aure vigilanter impen-
dis. Siue enim historia de bonis bona re-
ferat: ad imitandum bonus auditor sollicitus
instigat: seu mala commemorat de suis: ni-
hilominus tamen religiosus ac pius auditor siue
lector deuitando quod noxiu est ac puerum
ipse solet: ad exequenda ea que bona ac deo
digna esse cognouerit accendit. Quod ipsum
tu quoque vigilantissime deprehendes histori-
as memoratas in noticiam tibi silet eis quibus te
regendis diuina preceit auctoritas ob gene-
ralis curam salutis latius palari desideras.
Ut autem in his que scripsi vel tibi vel ceteris
auditoribus siue lectoribus huius historie
occasione dubitandi subtraham. Quibus hec
maxime auctoribus didicerim breuiter in-
timare curabo. Auctor ante omnes atque au-
ditor opusculi huius Albinus abbas reueren-
dissimus vir per omnia doctissimus extitit: qui
in ecclesia cantuariorum a beato memorie The-
odoro archiepiscopo. et Adriano abbate
viris venerabilibus atque eruditissimis in-
stituit: diligenter omnia que in ipsa cantuari-
orum puincia: vel etiam in contiguis eidem re-
gionibus a discipulis beati pape Gregorii ge-
sta fuere: vel monumentis litterarum: vel se-
niorum traditione cognouerit. Et ea mi-
hi de his que memoria digne videbantur: per re-
ligiosum londonensis ecclesie presbyterum Not-
helmum: siue litteris mandata: siue ipsi Not-
helmum viua voce referenda transmissit. Qui
vix: Nothelmus postea rhomanam veniens

nonnullas ibi beati Gregorii pape sit et alio-
rum pontificum perscrutato eiusdem sancte ecclesie
rhomane scrinio. Permissu qui tunc
ipsi ecclesie preest Gregorii pontificis inue-
nit. Reuersusque nobis nostre historie in-
serendas cum consilio prefati Albani reueren-
dissimi patris attulit.

Ancipio itaque volumis usque ad
tempus que gens anglorum fides christi per-
cepit: ex partibus maxime scriptis
hicinde collectis ea que premerem
didicim. Et inde at usque ad tempora presentia
que in ecclesia cantuariorum per discipulos
beati Gregorii pape: siue successores eorum:
vel sub quibus regibus gesta sunt memorati
abbatis Albani industria Notbelmo: ut
dixim perferere cognouim. Qui etiam
puincia orientaliu saxonu simul et occiden-
taliu necnon orientaliu et occidentaliu anglo-
rum atque Nordanhymbrozum a quibus
presulibus vel quorum tempore regu gram eu-
angelij preceperint: nonnulla mihi ex parte per-
derunt. Denique hortatu precipue ipsi Albi-
ni: ut huiusmodi aggredi audere puocat. Sicut
et daniel reuertens si mihi occidentaliu
saxonu eps que nunc usque superest: nonnulla mi-
hi de historia ecclesiastica puincia ipsius si-
mul et prima illi australiu saxonu: necnon
et secte insule litteris mandata declarant: que
per ministerium Leddi et Leadda religiosorum
christi sacerdotu vel puincia Merciorum
ad fidem christi quam non nouerat peruenit:
vel puincia orientaliu saxonu fide quam
olim exstitauerat recuperauerit. Quibus
etiam ipsorum patrum vita vel obitus extiterit:
diligenter a fratribus monasterii que ab ipsis
conditum Laestingem cognominat con-
gnouimus. Porro in puincia orientali-
um anglorum que fuerit gesta ecclesiastice
partim ex scriptis: vel traditione prioru: par-
tim reuerendissimi abbatis. Et si relatione
comperim. At vero in puincia Lindissi
que sunt gesta erga fide christi: que vel succes-
sio sacerdotalis extiterit: vel litteris reue-
rendissimi antistitis Lymberechi: vel alio-
rum fidelium viuorum viua voce didicimus: que
hec in Nordanhymbrozum puincia: ex quo
tempore fidem christi preceperunt usque ad
presens per diuersas regiones in ecclesia
sunt acta. Non vno quolibet auctore: sed fi-
delium innumerorum testium qui hec scire

Ecclesiastice historie gentis Anglorū

vl' meminisse potuerūt assesseōe cognoui
excepti his q̄ p̄ meip̄m nosse poterāt. In
ter q̄ notādū q̄ ea q̄ de sanctissimo patre
z antistite Eubberechtro: vl' in h̄ volumi
ne id in libello gestoz ip̄i? p̄scripsi: prim
ex eis q̄ de illo pri? a fratribz Lindisfar
nēsis scripta repperi assumpsit: simplicit̄
fidē historie quā legebā accōmodās: par
tim vero ea q̄ certissima fidelū viroz at
testatione p̄ me ip̄m cognoscere potui so
lertter adūcere curavi. Lectorēq̄ suppli
citer obsecro: vt si q̄ que scripserim aliter
q̄ se p̄itas habet z posita reppererit: nō h̄
nobis imputet: que q̄dē vera lex historie ē
simplicit̄ ea que fame vulgāte collegim?
ad instructionē posteritatis litteris man
dare studuimus. Preterea oēs ad quos
hec eademq̄ historia peruenire potuerit
nostre natiōis legētes siue audiētes sup
pliciter precor: vt p̄ meis infirmitatibz et
mentis z corporis apud supnam clemen
tiam sepi? interuenire meminerint: vt in
suis quibz puincijs hāc mihi sue remunera
tionis vicē rependāt: vt qui de singulis
provincijs siue locis sublimioribz que
memoratu digna: atq̄ incolis grata cre
diderā diligenter adnotare curavi. Ap̄
oēs fructū pie intercessiōis inueniā.

Explicit prologus.

Incipit liber primus

ecclesiastice historie gentis angloz: cū re
collecta capituloz annotatiōe

De situ Britānie vel Hybernie: et pris
cis eaz icolis. Capl'm. I.

Britānia oce:

ani insula cui quondam
Albion nomē fuit inter
septētrionē z occidentē
locata ē. Germanie gal
lie hispanie maximis eu
rope p̄tibz multo itervallo aduersa. Que
per milia passuū octo centozū i borea lon
ga latitudinis habet mille ducētis: exces
ptis dūtaxat prolixioribz diuersozq̄ pro
montozorum tractibz. quibus efficitur:
vt circūitus ei? quadragies octies. lxxv

milias cōpleat. Habet a meridie Galliam
bellicam: cuius primum transmeantibz
aperit ciuitas que dicit rutibi port?. vbi
portus agente anglorum nunc corrupte
Reptatestir vocata interposito maria ges
sōmacho morinorum, gentis litore primo
traiecta milia l. siue vt q̄daz scripsere sta
diorū quattuorcentozum. l. Atergo autēz
vnde ociano infinito patet ocardas insu
las habet. Optima frugibus atq̄ arbori
bus insula z alendis apta pecoribz ac iu
mentis. Vineas etiā quibusdā i locis ger
minat: s; z auū ferax terra: marisq̄ gene
ris diuersi fluuijs q̄z multum piscolis ac
fontibz p̄clara copiosis. Et q̄dem p̄cipue
iſicio abūdat et anguilla. Capiunt autē ses
p̄issime z vituli marini et delfines: necnō
z balene. Exceptis autē varioz generibus
cōcilioz. In q̄bz sūt z muscule: q̄bz inclus
sam sepe margaritā: ois quidem coloris
optimā inueniūt: id est z rubicundi z pur
purei et hyacintini et prasini: sed max
ime candidi. Sunt z coelce satis superq̄
abūdantes: quibus tinctura coccinei co
loris conficitur. Cuius rubor pulcher
rim? nullo vnq̄ solis ardore: nulla valet
pluuiay iniuria palleſcere: sed quo vetu
stior eo solet esse venustior. Habet fontes
salinaruz h; z fontes calidos: z ex eis flu
uios balneaz calidaz: omni etati z sexui
per distincta loca iuxta suuz cuiq̄z modū
accōmodos. Aqua cū vt sanctus Basili
us dicit feruidam qualitātē recipit: cū p̄
certa quedā metalla transcurrit. et fit nō
solū calida sed ardens. Que etiam venis
metalloz eris: ferri: plumbi: z argenti
secunda gignit: z lapidē gagatē plurimū
optimūq̄. Est autē nigro gemmeus z ar
dēs igni admotus: i census serpentes fug
gat. Aritu calefactus ad plicita detinet
eque vt succinū. Erat z ciuitatibz quōdā.
xx. z viij. nobilissimis iſignita preter cas
tella innumera que z ip̄a muris: turribz:
portis: ac seris crāt iſtructa firmissimis.
Et quia p̄pe sub ip̄o septētrionali vertice
mūdi iacet lucidas estate noctes habet:
ita vt medio sepe tpe noctis in q̄stionem
veniat itūctibz: vtrū crepusculū adhuc p̄
maneat vespertinū: an iaz venerit matuti
nū: vtpote nocturno sole n̄ lōge sub terris
ad oriētes boriales per plagas redeuntes

Unde etiā plurime lōgitudinis habet di-
es estate: sicut ⁊ noctes ꝑtra ibrunia solē
miz tā lubricas ī ptes secedente id est ho-
rarū. xvij. Plurima item breuitas noctis
estate ⁊ dies habet inbrunia: hē sex solū
mō eq̄noctialiū horaz. Cum in armenia:
macedonia: italia: ceterisq; eiusdē lineae re-
gionib; longissima dies siue nox. xij. bre-
uis q̄ cōpleat horas hec in presenti iuxta
numerū librorū quib; lex diuina scripta
est. U. gentiū linguīs vnaz eandēq; sūme
veritatis ⁊ vere sublimitatis scientiā scri-
tas ⁊ ꝑfiteat: angloꝝ vicꝝ britonū: scotoꝝ:
pictoꝝ ⁊ latinoꝝ: que meditatiōe scriptu-
rarū ceteris omnib; ē facta cōmunis. In
ꝑmis aut̄ insula britones solū a quib; no-
men accepit incolas habuit: qui de tra-
ctu armonicā vt fert̄ britāniā aduēcti
australes sibi partes illius vindicarūt. et
cū plurime insule partē incipiētes ab au-
stro possedisset cōtigūt gentē Pictorū de-
scicia vt ꝑhibent longis nauib; nō multꝝ
oceanū ingressim circūagente flatu ven-
torū extra fines omnes britāniē hyberni-
am puenisse ⁊ vsq; septētrionales oras in-
trasse: atq; inuenta ibi gente scotoꝝ sibi
quoq; in ꝑtib; illius sedes petisse nec im-
petrare potuisse. Est aut̄ hybernia insula oīz
post britāniā maxime ad occidentē q̄des
britāniē sita. Sꝫ sicut ꝑtra aq̄lonē ea bre-
uior: ita ī meridie se trās illiꝝ fines plurimū
ꝑtendens vsq; ꝑtra hispaniē septētri-
onalia: q̄uis maḡ equore interiacente ꝑ-
uenit. Ad hāc ergo vsq; pueniētes nauig-
io Picti: vt diximꝝ: petierūt in ea sibi q̄z
sedes ⁊ habitationē donari. Respōdebāt
scoti qz non ambo eos caperet insula. sed
possumus inquirūt salubre vobis dare cō-
siliū quid agere valeatis. Nouimꝝ insulā
aliā esse nō ꝑcula nostra cōtra ortū solis:
quā sepe lucidis dieb; de lōge aspicerē so-
lemꝝ. Hāc adire si vultis habitabilem vo-
bis facere valet: vt si qui restiterint no-
bis auxiliarijs vtemini: itaq; petētes bri-
tāniā picti habitare ꝑ septentrionales in-
sule partes ceperūt. Nam austrina brito-
nes occupauerāt. Lunq; vxores picti nō
habentes petierūt a scotis: ea solū cōditi-
one dare ꝑsenserūt vt vbi res veniret in
dubiu; magis de feminea regum ꝑrofa-
pia q̄ d̄ masculina regē sibi eligerent. qd̄

vsq; hodie apd̄ pictos cōstat esse seruatū.
ꝑcedente hoc tpe britāniē post brito-
nes et pictos tertiā scotoꝝ nationē ī ꝑi-
ctorū partē recepit. Qui duce Reuda de
Hybernia ꝑgressi vel amicitia vel ferro
sibimet inter eos sedes quas hactenꝝ ha-
bent vindicarūt. a quo videlicet duce vs-
q; hodie Dabalreudini vocant. Flaz lin-
gua eoz dabal ꝑtē significat. Hybernia.
lx. ⁊ latitudine sui statꝝ et salubritate ac se-
renitate aerū: multꝝ britāniē ꝑstat: ita vt
raro ibi nix plus q̄ triduana remaneat.
Nemo ꝑpter hyemē aut fena seceat estate
aut stabula fabricet iumētis. Nullū ibi re-
ptile videri solet. nullus vincte serpens
valeat. Nā sepe illo d̄ britāniā allati serpē-
tes: mox vt proximant terr; nauigio odo-
re aeris illiꝝ ad tacti fuerint intereūt: qn-
potiꝝ oīa pene que de eadē insula sunt cō-
tra venenū valēt. Deniq; vidimꝝ quibus-
dam a serpente percussis rasa folia codi-
cū qui de Hybernia fuerāt ⁊ ipam rasurā
aque imissam ac potui datā talib; ꝑtinus
totā vim veneni grassant: totū inflati cor-
poris assumpsisse ac sedasse tumores. Di-
ues lactis ac mellis insula. nec vineaz ex-
pers pisciū volucrūq; ⁊ ceruoz capra-
rūq; venatu īsignis. Hec aut̄ ꝑrie patria
scotoꝝ est. Ab hac egressi vt diximꝝ: terti-
am in britāniā britonib; ⁊ pictiꝝ gentē ad-
diderūt. Est aut̄ sinus maris ꝑmaximꝝ q̄
antiquitus gentēz britonū a pictis secer-
nebat. Qui ab occidentē in terras longo
spacio erumpit: vbi ē ciuitas britonū mi-
nitissima vsq; hodie que vocat̄ Alduth.
Ad cuius videlicet sinus ꝑtem septentri-
onalē scoti quos diximꝝ adueniētes sibi
locum patrie fecerunt:

Ut Britāniā primus rhomanorum
Gaius Julius adierit.

Capitulū. II.

Erū eadē Britāniā rhomanis
vsq; ad Baiū Juliū cesarē in ac-
cessa atq; incognita fuit. q̄ āno
ab vrbē ꝑdita sexcētesimonona-
gesimo tertio. Ante ꝑo icarnatiōis dñice
tꝑs āno sexagesimo functꝝ q̄du ꝑsulatus
cū Lucio bibulo dū ꝑtra germanoz gal-
lorūq; gētes: q̄ rheno tm̄ flumine dirime-
bant bellū gereret: venit ad morinos vni-
de in Britanniaz primus et breuissimus

Ecclesiastice historie gentis singlorū

transit^{us} est. Et nauibus circiter onerarijs
atq; actuarijs. lxxx. preparatis. in Britā
niā trāsuehit: ubi acerba p̄mū pugna fati
garus: deinde aduersa tempestate corre
ptus plimā classis p̄tē. z nō paruuz nūez
militū: equitū q̄o pene oēm disperdidit.
Regressus ī galliā legiones in hybernia
dimisit: ac sexcentas naues vtriusq; cō
modi fieri imperauit: quibz iterū in bri
tāniā. pmoueret trāsuectus. Dū ip̄e in ho
stem cuz exercitu pergit naues in ancho
ris stantes tempestate correpte vel conli
se inter se: vel harenis inlise ac desolute
sūt. Ex quibus. xl. perierūt: cetera cuz ma
gna difficultate reparata sūt. Cesaris eq̄
tat^{us} p̄mo congressū a britannis victus:
ibiq; Labienus tribunus occisus ē. Se
cundo prelio cuz magno suo discrimine
victos britānos in fugam vertit. inde ad
flumē tū si in profectus: in huius vltorio
re ripa crassa bella vno duce imensa ho
stium multitudo confederat: ripam q; flu
minis ac pene totū sub aqua vadum acu
tissimis sudibus prestruxerat. Quarū ves
tigia sudium ibidem vsq; hodie visunt.
z videre inspectantibz q; singule eaz ad
modū humani femoris grosse z circūfusa
plūbo: imobilitē in pfundū fluminis in
fite. Quod vbi a rhomanis deprehēsum
ac vitatū est barbari legionum impetum
nō ferentes siluis sese abdidere vnde cre
bris eruptionibz rhomanos grauiter ac
sepelacerabant. Interea Trinouātū fir
missima ciuitas cum Andragia duce da
cis. xl. obsidibz cesari sese dedit. Quod
exemplū secute vrbes alie q̄plures: in fe
d^{us} rhomanoz venerūt. Jisdē demonstrāti
bus cesar oppiduz crasso bella vna inter
duas paludes sitū obtentu: in super silua
rum munitu hominibus omnibusq; rebz
confertissimum tandem graui pugna ces
pit. Exinde cesar a britannis reuersus in
galliam postq; legiones in hybernia mi
sit repentinus bellorum tumultibus vnz
diq; circūuentus confictus est

Ut eandē scōs rhomanoz Claudius
adiēs Orcadas etiā insulas adiecerit rho
mano impio. S; et Vespasianus ab eo
missus Vectā q; insulā rhomanis subdi
derit: Capitū III

Ano ab vrbē condita. dccxxij.
Claudi^{us} ipator ab augusto q̄ri^{us}
cupiēs vtilē reipublice ostende
re p̄ncipē bellū vbiq; z victorias
vndecūq; q̄siuit. Itaq; expeditionē ī bri
tāniā nouit q̄ excitata ī tumultū p̄pter nō
redibitos trāsugas videbat. Trāsuect^{us}
ī insulā ē: q̄ neq; an̄ Julii cesarē: neq; post
eū quisq; adire ausus fuerat. ibiq; sine vlt
lo plio ac sanguine intra paucissimos die
es plurimā insule p̄tez in deditiōem rece
pit. Orcadas etiā insulas vltra britāniā ī
oceanū positas rhomano adiecit impio.
Ac sexto q̄ p̄fectus erat mense rhomā re
dit: filioq; suo britānici nomē imposuit.
Hoc autē bellū quarto imperij sui āno cō
pleuit: q̄ est ann^{us} ab icarnatiōe dñi q̄dras
gesimulxer^{us}. Quo etiā āno famis grauif
sima p̄ Syriā facta ē: q̄ in actibus aploz
p̄ pham Agabuz p̄dicata esse memorat.
Ab eodem Claudio Vespasian^{us} qui post
Heronē impauit ī britāniā missus etiam
Vectā insulā britānie. p̄ximā a meridie
rhomanoz ditioni subiugauit. Que ha
bet ab oriēte in occasum. xxx. circiter mi
lia passuum. Ab austro boream. xij. in ori
entalibz suis p̄tibz mari sex milibz. In oc
cidentalibz triū a meridiano britānie lito
redistās: Succedēs autē Claudio in im
perium Hero nil oīno in re militari aus^{us}
est. vnde int̄ alia rhomani regni decrimē
ta innumera britāniā pene amisit. Flā duo
sub eo nobilissima oppida illic capta atq;
subuersa sunt.

Ut Lucius britannoz rex missis ad
Eleutheriuz papam litteris christia missi
misse fieri petierit.

Capitulū. III.

Ano ab icarnatiōe dñi centesi
mo quinquagesimo sexto Marc^{us}
antonin^{us} seuer^{us}. xiiij. ab augusto
regnoz cū Aurelio cōmodo fr̄e
suscepit. Quorum tēporibz cum Leuthe
rius vir sanctus p̄dicatū rhomane ec
clesie p̄cesser missit ad eum Lucius brit
tāniō z rex eplam: obsecrās vt p̄ eius mā
datū christian^{us} efficeret. z mox effectum
p̄e postulationis p̄secut^{us} est: susceptaq;
fidem britāni vsq; in tempora Diocletia
ni p̄ncipis inuolatas z integramq; quietā
in pace seruabant.

Ut Severus recepta Britannie partem
vallo a ceteris distinxerit.

Capitulum V.

Anno ab incarnatione domini. clxxxix
anno Severus genere afer tripoli-
tano ab oppido Lepti. xiiij. ab
Augusto impium adeptus decessit
et septem annis tenuit. Hic natura seu-
multis semper bellis laessitus fortissime quod
dem republicam: sed laboriosissime rexit. Vi-
ctor ergo civium bellos quod et gravissima oc-
currerat in Britannias defectu pene omnium
sociorum trahit. ubi magnis: gravibusque pu-
lis sepe gestis receptam partem insule: ac ce-
teris indomitis gentibus non muro ut quorundam
estimant: sed vallo distinguendam pu-
tauit. Durus etenim de lapidibus: vallum
vero quo ad repellendam cum hostium ca-
stra munivit: fit de cespitibus quibus circum-
cisus e terra velut murus extruit altus su-
per terram: ita ut in ante sit fossa de qua
lenati sunt cespites: supra quas sudes de
lignis fortissimis prefigunt. Itaque Se-
verus magnam fossam firmissimumque vallum
crebris insuper turribus communitum a mari
ad mare duxit. ibique apud Eboracum op-
pidum morbo obiit. Reliquit duos filios
Bassianum et Betam. Quorum gesta hosti-
publicus iudicatus interijt. Bassianus
Antonini cognomine assumpto regno po-
situs est.

De impio Diocleciano: et ut christianos
persecutus sit.

Capitulum VI.

Anno incarnationis domini. ceducenti-
simooctogesimo sexto Dio-
clecianus. xxxiiij. ab Augusto impe-
rator ab exercitu electus annos vi-
ginti fuit: Maximianumque cognomino
Herculium socium creavit imperij. Quorum tempore
Laransius quidam de genere imperatoris: sed consilio et ma-
nu promptus: cum ad observanda oceanis lito-
ra: quatenus franci et saxones infestabant po-
situs plus in pernicie quam in profectum reipublice
ageret. Erepta perdonibus preda: nulla ex
parte restituendo dominis: sed soli sibi vindican-
do: Accedens suspicionem quod ipsos quod hostes
ad cursandos fines artificium negligentiam
mitteret. Quamobrem Maximiano iussus
occidi purpuram sumpsit ac britannos
occupavit. Quibus sibi per septem annos for-
tissime vindicatis ac retentis: tandem fraude

Allecti socii sui interfectus est. Allectus pro-
stea crepta Laransio insula per triennium tenuit
itaque Asclepediodotus prefectus provincie
oppressit britanniam quod post decem annos: rece-
pit. Interea Dioclecianus in oriente: Maxi-
mianus Herculis in occidentem vastari ecclesias
as affligi interficiisque christianos. x. post Fle-
ronem loco preceperunt. quod persecutio omnibus fere
acti diuturnior atque immanior fuit. Hanc per
decem annos incendium ecclesiarum per scriptio-
inocentium: cedibus martyrum incessabiliter acta
est. Denique etiam britanniam cum plurima profes-
sionis deo devote gloria sublimavit.

Passio sancti Albani et sociorum eius: qui eo
tempore domino sanguinem fuderunt.

Capitulum VII.

Quidam in ea passio sanctus Albanus
nus de quo presbyter Fortunatus in latine
de virginibus: cum beatorum martyrum quod de toto
to orbe ad dominum veniret mentio-
faceret ait. Albanum egregium fecunda britan-
nia profert. Qui vicem Albanus paganus ad-
huc cum perfidorum res principum fugientem hospiti-
tio recepit. Quem dum orationibus ac vigiliis con-
tinuis die noctisque studere prospiceret: sub-
ito divina gratia respectus exemplum fidei ac pie-
tatis illius cepit emulari: ac salutaribus eius ex-
hortationibus paulatim edocuit relictis ido-
latrie tenebris: christianus integro ex corde factus est. Cumque presbyter clericus aliquid diebus apud
eum hospitaretur. pervenit ad aures nefandi
principis persecutoris christiani cui necdum fuerat lo-
cus martyrii deputatus penes Albanum la-
tere. Unde statim iussit milites eum diligentius
us inquirere. Qui cum ad Tugurium marty-
ris pervenissent: mox sanctus Albanus
per hospitem ac magistrum suo ipsius habitu. i.
scaracalla quod vestiebat indutus militibus se
exhibuit: atque ad iudicem vincens per ductus
est. Contigit autem iudicem ea hora qua Albanus
nus ad eum adducebatur: aris assistere ac de
monibus hostias offerre. Cumque vidisset
Albanum mox ira succensus nimia: quod se vl-
tro per hospitem quod susceperat militibus offer-
re ac discrimini dari presumpsisset: ad su-
mulachra demonum quibus assistebat eum iussit
pertrahi. Quia rebelles inquietus ac sacrile-
gum celare quod militibus dare maluisti ut con-
temptor divini meritum blasphemie sue pe-
na lueret. Que cum illi debebant supplicia
tu solvere habes: si a cultu nostre religio-

*Albanus mentio
explo prelati
clerici inig
vide qd Explo?*

*Albanus se
clerico offert
ad martyrum.*

Ecclesiastice historie gentis Anglorū

nis discedere tētas. At scūs Alban⁹ q̄ se
vltro p̄secutorib⁹ fidei ch̄ianuz esse pdiz
derat nequaq̄ minas p̄ncipis metuit: s;̄
accinctus armis militie spiritalis palaz
se in illis parere nolle p̄nūciabat. Tū
iudex. Cuius inq̄t familie ⁊ gener⁹ es? Al
banus r̄ndit. Quid ad te p̄tinet q̄ sim stir
pe genit⁹? Sed si veritatē religiōis audis
re desideras: ch̄ianū iā me esse: ch̄ianis
q̄ officijs vacare coḡsco. At iudex. Noz
mē tuū q̄ro qd̄ sine mora mihi insinua. At
ille. Albanus inq̄ta parētib⁹ vocor: ⁊ de
um veruz ac viuum qui vniuersa creauit
adoro semp ⁊ colo. Tū iudex replet⁹ ira
cūdia dixit. Si vis pennis vite felicitas
te perfrui dñs magnis sacrificare ne dis
feras. Alban⁹ respōdit. Sacrificia hec q̄
a vobis reddunt demonib⁹: nec auxiliari
subiectis possunt nec supplicatiū sibi de
sideria vel vota cōplere. Quinimo q̄cūq̄
his sacrificia simulachris obtulerit eter
nas inferni penas pro mercede recipiet.
His auditis iudex nimio furore cōmot⁹
cedi sanctū dei cōfessorem a torzorib⁹ pre
cepit: aut mās se verberib⁹ quez verbis
nō poterat cordis eius emollire cōstanti
am. Qui cum tormentis afficeret acerrim
is patient⁹ hec p̄ dño imo gaudent⁹ feres
bat. At vbi iudex illū tormentis superari:
vlt̄a cultu ch̄iane religionis reuocare nō
posse p̄sensit: capite eū plecti iussit. Cūq̄
ad mortē duceret peruenit ad flumen vbi
muro ⁊ harena vbi feriendus erat meatu
rapidissimo diuidebatur. Uiditq̄ ibi nō
paruaq̄ hominū multitudinē vtriusq̄ se
xus cōditōis diuerse etatis: que sine du
bio diuinitatis instinctu ad obsequiū bea
tissimi cōfessoris ac martyris vocabat⁹. et
ita fluminis ipsius occupabat pontem vt
intra vesperam vix trāsire possit. Deniq̄
cūctis pene egressis iudex sine obsequio
in ciuitate substiterat. Igit̄ sanct⁹ Alba
nus cui ardens inerat deuotio mētis ad
martyriū ocius puenire accessit ad torrē
tem ⁊ dirigens ad celoz oculos ilico sic
cato alueo vidit vndā suis cessisse ac vias
dedisse vestigijs. Quod cū inter alios eti
am ip̄e carnifex qui euz percussurus erat
vidisset festinauit ei vbi ad locū destina
tū morti venerat occurrere: diuino nimiz
admonit⁹ instinctu: proiectoq̄ ense quē

strictum tenuerat pedibus eius aduoluit
tur multum desiderans vt cum martyre
vel p̄o martyre quem percutere iubebat
tur ipse potius mereretur percuti. Dum
ergo is ex p̄secutore fact⁹ esset collega ve
ritatis et fidei: ac iacente ferro esset inter
carnifices iusta cunctatio: montem cuz
turbis reuerendissim⁹ dei cōfessor ascē
dit: qui oportune letus gr̄a decentissima
quingētis fere passibus ab harena situs
est: in quo nihil repēte arduū nihil p̄cepō:
nihil abruptū quem laterib⁹ longe lateq̄
deductū in modū equoz natura compla
nat. Dignū videlicet eū p̄ insita sibi spe
cie venustatis iam olim reddens qui bea
ti martyris cruore dicaretur. In huius ḡ
vertice sanctus Albanus dari sibi a deo
aquam rogauit: statimq̄ incluso meatu
ante pedes fons perennis exortus est: vt
omnes agnoscerent etiam torrentez mar
tyri obsequium detulisse. Neq̄ enim fieri
poterat in arduo montis cacumine: mar
tyr aquam quam in fluuio non reliquerat
peteret: si hoc opportunum esse non vi
deret. Qui videlicet fluius ministerio
per soluto deuotiōe completa officij testi
moniū relinquēs: reuersus est ad naturā:
Decollatis itaq̄ martyris formatissim⁹ ibi
dem accepit coronam vite quam repro
misit de⁹ diligentib⁹ se. Sed et ille q̄ p̄is
ceruicib⁹ impijs intulit manus: gaudere
sup mortuū nō est p̄missus. Namq̄ oculi
eius in terraz vna cum beati martyris ca
pite deciderūt. Decollat⁹ ē etiaz tñ miles
ille: qui antea supno nutu correptus: san
ctum dei p̄fessorē ferire recusauit. de quo
nimirū cōstat. quia ⁊ si fonte baptismatis
nō est ablutus: sui tamen est sanguinis la
uacro mūdatus: ac regni celestis dignus
factus ingressu. Tūc iudex tanta mira cu
lorum celestiuū nouitate percussus: cessari
mor a p̄secutiōe precepit: honorē referre
incipiens cedi sc̄toz p̄ quā eos opinabat⁹
prius a christiana fidei posse deuotione
cessare. Passus est autem beatus Alban⁹
die decimo kalendarum iuliarū Juxta ci
uitatem Verolamium: nunc a gente an
glorum Verolamia cestir sine Vuetlinga
cestir appellat⁹: vbi postea redeunte tem
porū ch̄istianozū serenitate ecclia est mi
randi opis atq̄ martyrio cōdigna extruz

eta. In q̄ videlicet loco vsq; ad hāc diem curatio infirmoz & frequētū operatio virtutū: celebrare nō desinit. Passi sunt ea tē pestate Arō & Jul: legionū vrb̄ ciues: alij vtriusq; sexus diuersis in locis pplures: q̄ diuersis cruciatib; torti: & inaudita mēbroz disceptōe lacerati aīas ad sup̄ne ciuitatis gaudia p̄fecto agone miserūt.

Ut hac cessante p̄secutione ecclesia in Britannis aliquātulū vsq; ad tēpora Arriane vesanie pacē habuerit.

Capitulū. VIII.

A ubi turbop̄secutōis quieuit p̄gressi in publicū fideles christi q̄ se tēpore discrimis siluis ac desertis abditisve speluncis occulta uerāt: renouāt ecclias ad solū vsq; destructas basilicas sanctorū fundāt p̄struūt ac p̄ficiūt: ac veluti victicia signa passim p̄ palāt: dies festos celebrant: sacro mundo corde atq; ore cōficiūt. Mansitq; in ecclesijs christi q̄ erāt in britānia pax vsq; ad tēpora Arriane vesanie: q̄ corrupto orbe toto bāc etiā insulā extra orbē tam longe remotā veneno sue infecit erroris. Et hoc q̄ si via pestilētiē trās oceanū patefacta: nō mora oīs q; lues hereseos huiusq; isule notis semp̄ aliqd̄ audire gaudēt: & nihil certifirmiter obtinenti ifudit. His tēporib; Constanti⁹ qui viuente Diocletiano galiliā hispaniāq; regebat vir sūme mansuetudinis & ciuilitatis: in britannia morte obiit. Hic Cōstantinū filiu; ex cōcubina Helena creatū imperatorē galliarum reliquit. Scribit autem Eutropius q̄ Constantinus in britannia creatus imperator patri in regnū successerit. Cuius tēpore Arriana heresis exorta: et in nicēna sinodo detecta atq; dānata: nihilominus exciabile pfidie sue vir⁹: vt dixim⁹: nō solū orbis totū: sed & insularū ecclesijs aspersit.

Ut regnante Gratiano maxim⁹ in britānie impator creat⁹ euz magno exercitū Gallia redierit. Capitulum. IX.

A Anno ab icarnatōe dñi. cccxxvij. Gratianus quadragesim⁹ ab augusto post mortē valētis sex ānis tenuit q̄uis iādudū antea cū patruo Valēte & Valētiniano fratre regnauerat. Quicū afflictū & pene collapsuz reipublice statū videret Theodosium hispanuz

virū restituēda reipublice necessitate ap̄d Syrniliū purpura induit: orietisq; & Thracie simul p̄fecit imperio. Qua tempestate maximus vir quidem strenu⁹ et probus atq; augusto dignus: nisi sacramēti fidem per tyrannidē emerisset in britannia. Inuitus prope modū ab exercitu creat⁹ imperator in galliā trāsijt: ibiq; Gratianum iustū subita incursiōe perterritum atq; in italiā transire meditantem dolis circūuentum interfecit. Fratresq; ei⁹ Valentinianū angustuz italia expulit. Valētinianus in orientem refugiēs a Theodosio paternapierate susceptus: mox etiā imperio restitutus est: clauso videlicet intra muros aq̄legie capto atq; occiso ab eis maxime tyranno.

Ut Archadio regnate Pelagius Brito cōtra grām dei sup̄ba bella susceperit.

Capitulū. X.

A Anno ab icarnatōe dñi. cccxxij. Archadi⁹ fili⁹ Theodosij cū fratre Honorio. xliij. ab augusto regnū suscipiēs tenuit annos. xij. Cui⁹ tēpib; Pelagi⁹ Brito p̄ auxiliū grē sup̄venena sue pfidie lōge lateq; disp̄sit: vtēs coopatore Juliano de cāpania: quē dudū amissi ep̄atus intēperans cupido exagibat. Quib; & sanctus Augustinus sicut et ceteri patres orthodoxi multis sententiarum catholicarū milib; responderunt: nec eorū tantum clementiā corrigere valebant: sed qd̄ grauius est correpta eorū vesania magis augetere cōtradiccō q̄ fauēdo veritati voluit emēdari. Quō pulcre versibus heroicis prosper rhetor insinuat: cū ait: Cōtra Augustinū narrat serpere quidā Scriptor quē duduz liuor adurit edax. Quis caput obscuris cōtectū: vt cūq; cauernis. Tollere humo miserū ppulit agniculum: Aut hunc fruge sua equoz ei panes re britanni. Aut huic cāpano germinetor da rument.

Ut regnate Honorio Gratianus & Cōstantinus in britānia tyrāni creati: & mox prior in britānia: Secū dus in Gallia sint interempti. Capitulum. XI.

A Anno ab icarnatōe dñi. cccvij. tēpore iperiu; Honorio augusto filio Theodosij maior⁹ loco ab augusto. xliij. ante biennuz rhoma

Ecclesiastice historie gentis Anglorum

ne irruptionis que p Allicū reges gotho
rū facta est tū gētes halanoꝝ sue noꝝ r̄vā
dalozū: multeq; cū his alie p̄ritis franc̄
transitorbeno totas per gallias seuerūt.
Apud britānias Bratianus municeps ty
rannus creat & occidit. Dui loco Consta
tinus ex infima militia p̄pter solā spem no
minis sine merito virtutis eligit: qui cōti
nuo vt inuasit in gallias transiit ibi sepe a
barbaris incertis federib; illusus d̄rimē
to magis republice fuit. Vñ mox iubete
Honorio Constantinus comes in galliam
cū exercitu p̄fect: apud Arelatē ciuitatē
eū clausit: cepit: occidit. Constantēq; filius
ei⁹ quē ex monacho cesarē fecerat Heron
sius comes su⁹ ap̄d viēnā interfecit. Fra
cta est autē roma a gothis anno milesimo
clxiij. sue conditiōis: ex quo t̄pe rhomani
in britānia regnare cessauerūt. Post ānos
ferme. cccclxx. ex quo Bai⁹ Juli⁹ cesar eā
dē insulā adijt habitāt intra vallū qd̄ Sei
uerū trās insulā fecisse cōmemorauimus
ad plagā meridianā. qd̄ ciuitates varijs
pōtes & strate ibidē facte vsq; hodie testā
tur: ceterū vltiores britānie partes: vel
eas etiā que vltra britānias sunt insulas
iure dominād; possidebant.

Ut Britones a Scot̄ vastati: Pictisq;
rhomanoꝝ auxilia quesierint q̄ secūdo ve
nientes murū trans insulā fecerūt. S; hi
cōfestim a p̄fatis hostib; interrupti maio
re sint calamitate depressi.

Capitulū. XII.

In britānia oī armato milite mi
litarib; copijs vniuersis tota flozi
de iuuētutē alacritate spoliata tyrā
noꝝ temeritate abducta: nūq; vl
tra domū redijt prede tm̄ patuit: vtpote
oīs bellici vsus proꝝsus ignara. Deniq; su
bito duab; gētib; trās maris vebemēter se
uis scotoꝝ a Lircio: Pictozūq; ab aq̄lo
ne mltas stupeꝝ gemitq; p̄ annos trāsma
ris dicim⁹ ad gētes: n̄ q̄ extra britāniā eēnt
posite s; q; a p̄te britonum erant remota &
duob; sinib; maris interiorib;: q̄ vn⁹
ab oriētali mari: alter ab occidētali britā
nie trās lōge lateq; irrūp̄it: quīs ad se im
uicē p̄tingere nō possint. Oriētalis habet
in medio sui vr̄bē Buidi. occidētalis sup̄
se h̄ est ad dexterā sui habet vr̄bē Alcluth
qd̄ lingua eozū significat petrā. Alcluth est

cū iuxta flumiū noīs illi⁹. Ob harū autē in
festationē gētū britānes legatos rhomaz
cū aplis mittētes lacrimosis p̄cib; auxi
lia flagitabāt: subiectionēq; p̄tinuā: dūmo
do hostis iminēs lōgi⁹ arcere p̄mittebāt.
Quib; mox legio destināt armata. q̄ vbi
insulā aduecta: et cōgressa est cū hostibus
magnā eozū multitudinē sternēs. ceteros so
ciorū finib; expulit. eosq; interim a dirissi
ma dep̄ssiōe liberatos hortata est instrue
re in duo maria trās insulā murū: qui arcē
dis hostib; posset esse p̄sidio: sicq; domuz
cū triūpho magno reuerfa est. Ad insulas
murū quē iussi fuerāt nō tā lapidib; q̄ ces
spitib; cōstruētes: vtpote nullū tāti opis
artificē habētes ad nihil vtilē statuūt. Fe
cerūt autē eū inter duo freta: vl̄ sin⁹ de q̄b;
dixim⁹ mar; p̄ milia passuuz plurima. Vt
vbi aq; munitio deerat ibi p̄sidio valli fi
nes suos ab hostiuz irruptionē defenderēt.
Cui⁹ opib; ibidē facti: id est valli latissimi
vsq; hodie certissima vestigia cernere licet:
Incipit autē ferme miliuz spacio a monaz
sterio Lebercurnig ad occidētē in loco q̄
sermone Pictozū Panuachel: lingua autē
angloꝝ penultima appellat: et tēdēs cō
tra occidentē terminat iuxta vr̄bem Alcl
luth. Veruz priores inimici vltro vt rho
manū militē abisse conspexerant: mox ad
uecti nauib; irrūpunt terminos: cedūtq;
omnia & quasi naturā segetez obuia queq;
metunt calcant transeunt. vñ rursum mit
tunt rhomaz legati flebili voce auxilium
imploꝝrātes: ne penit⁹ misera patria dele
retur: ne nomē rhomane p̄uincie quod
apud eos tā diu claruerat exteraꝝ gētū
importunitate obrūtū vilesceret. Rursuz
mittit legio que inopinata tēpore autūni
adueniēs magnas hostiū strages dedit.
eosq; qui euadere poterāt oēs trās maria
fugauit: qui prius āniuersariū p̄das trās
maria nullo obfistēte cogere solebāt. Tūc
romani nūciauerere britonib; nō se vltra
ob eozū defensionē tam laboriosis expedi
tionib; posse fatigari: ipsos poti⁹ monēt
arma corripere & certādi cū hostib; studi
um subire q̄ non ob aliam causam q̄ si ipi
inertia soluerentur eis possent esse fortio
res. quinetiā qui & hoc socijs quos dere
linquere cogebantur aliquid commodi al
laturum putabant murū a mari ad mare

recto tramite inter vrbes que ibidem ob
metū hostiū facte fuerāt: vbi et Severus
quondā vallū fecerat firmo de lapide lo-
carūt. Quē videlicet murum hactenus fa-
mosum atq; cōspicuum sumptu publico
puatoq; adiūcta secū britānoꝝ manu cō-
struebant. Octo pedes latuzet duodecim
altum recta ab oriente in occasum linea
vtrosq; hodie intuetib; clarū est: quo mox
cōdita dant fortia regni populo monita.
p̄bent instituendoz exempla armoz. Sz
in littoꝝ oceani ad meridiem quo naues
eorum habebant: q; et inde barbarozum ir-
ruptio timebat turrez p̄ interualla ad p̄o-
spectū maris collocāt: et valedicūt socijs
tanq; vltra nō reuersuri. Quib; ad sua re-
meātib; cognita. Scoti Pictiq; reddūt
de negatione redeūt cōfestim ipi: et solito
cōfidentiores oēm aquilonarē extremāq;
insule p̄tem p̄ indigenis ad murū vsq; ca-
pellunt. statuit ad hec in edito acies artis
segnis vbi trementi corde stupida die noz
ctuz marcebat ac contra non cessant vn-
cinata hostiū tela ignaui p̄pugnatoꝝ mi-
serrimi de muris tracti solo allidebantur.
Quid plura: relictis ciuitatibus ac muro
fugiant: dispergunt. insequitur hostis: ac
celerant strages cunctis crudeliores p̄io-
ribus. Sicut em̄ agni a feris ita miseri ci-
ues discerpunt ab hostib;. Vñ a mansio-
nib; ac possessionib; suis eieci; iminēs si-
bi famis periculū latrocinio ac rapacita-
te mutua temperabant: aut gentes exte-
nas domesticis motib; clades donec oīs
regio totius cibi sustentaculo excepto ve-
nand solatio vacuaret.

Ut regnāte Theodosio minore cuius
tpe Palladius ad Scotos in christū cre-
dentes missus est: Britones a Retio p̄su-
le auxilium flagitātes nō impetrauerint.

Capitulū. XIII.

Anno dñice incarnatōis. ccccxxij.
Theodosius iunior post Honorij.
xlv. augusto regnū suscipiēs
xxvj. annis tenuit imperij. octauo
Palladij ad scotos in christuz credētes a
pontifice romane ecclesie Celestinopri-
mus mittit ep̄s. Anno autē regni eius. xx.
Retius vir illustris q; et patricius fuit ter-
tium cum Symacho gessit consulatum.
Ad hūc paucule britonum reliquie mitū

tūt plam. Cuius h̄ncipiū est. Retio ter-
psuli gemitus britānoꝝ. Et in p̄cessu eple
ita suas calamitates explicāt. Repellunt
barbari ad mare: repellit mare ad barba-
ros. in hec orientur duo genera funerum
aut iugulamur: aut mergimur: neq; hec em̄
agētes quicq; ab illo auxilij ipetrare que-
rāt: vtpote qui grauissimis eo tēpe belis
cū Bledla et Atilla regibus hunozū erat
occupatus. Et quibus anno ante hunc p̄io-
mo Bledla Atilla fratris sui sit interem-
ptus. Atilla tñ ip̄e adō intolerabilis rei
publice remāsit hostis: vt totā pene euro-
pam excisis inuasitq; ciuitatib; atq; castel-
lis corroderet. Quin et iisdē t̄pib; Cōstāti-
nopolim inuasit. nec mora pestis secuta est
et plurime eiusdē vrbis muri cū. liij. turri-
bus corruerāt. multis q; ciuitatib; colla-
psis fame. et aerū pestifer odor plura ho-
minū milia inuentozūq; deleuit.

Ut Britones fame famosa coacti bar-
baros suis e finib; pepulerint. nec more:
frugū copia: luxuria: pestilentia: et termi-
nium gentis secutū sit.

Capitulū. XIII.

Altera britones famēs sua magis
magisq; afficiens: ac famā sue ma-
licie posteris diurnā relinques
Multos eoz coegit victas ifestis p̄-
donib; dare manus: alios p̄o nunq; qn po-
tius confidētes in diuinū vbi humanum
cessabat auxiliū de ip̄is montib; spelunc;
ac saltib; p̄tinue rebellabāt. et tūc p̄mū de
inimicis q; p̄ multos annos p̄das in terra
agebāt strages dare ceperūt: reuertunt
impudētes icrassatoꝝ hyberni domib;
Post longū t̄ps reuersuri picti i extrema
pte insule cū p̄mū et dinceps q̄euerunt: p̄-
das tñ nōnūq; exinde et p̄tritiones de bri-
tonū gente agere non cessarunt. Cessante
aut vastatiōe hostilitatis frugū copijs in-
sula quātis nulla retro etas meminere af-
fluere cepit: cuz quib; et luxuria crescere: et
hāc p̄tinuo oīm lues scelez comitari acce-
lerant. Crudelitas p̄cipue et odium veru-
tatis amorq; mēdaciū: ita vt si q̄s eoz mi-
tior et veritate aliquatenus p̄pior videret
in hūc quasi britānie subuersoz omnium
odia telaq; sine respectu contorquerent
Et nō soluz hec seculares viri: sed etiā ip̄e
grex dñi eiusq; pastores egerunt: cunctari

Ecclesiastice historie gentis Anglorum

animositate: litigio: contentione: inuidie: ce-
rerisq; huiusmodi facinoribus sua colla abiecto
leni iugo christi subdentes. Interea subito
corrupte mentis homines acerba pestis corri-
puit: ut qui in breui tantam eius multitudinem
stravit ut nec sepeliendis quodam mortuis sus-
ficeret: sed ne morte quodam suorum nec timore
mortis hi qui superant a morte anime qua pec-
cando sternebant reuocari poterant. Tunc
non multo post acrior gentem peccatricem vl-
tio diuini sceleris secuta est. inicum namque consili-
um quod agendum: ubi querendum esset presidium
ad euitandas vel repellendas tam feras: tamque
creberrimas gentium aquilonalium irruptiones
placuitque omnibus cum suo rege Urtiger-
no ut saxonum gentem de transmarinis partibus
in auxilium vocarent. quod domini nutu dispositum
esset ut venire contra improbos: sicut
evidenti rerum exitus probauit.

Ut inuitata Britanniam gens Anglorum
primo quodam aduersarios longius ierit. sed non
multo post iuncto cum his federe in socios
arma verterit. *Capitulum. XV*

Anno ab incarnatione domini. cccc.
xlix. Marcianus cum Valentinia
no. xlvj. ab augusto regnum ade-
ptus. vij. annis tenuit. Tunc anglo-
rum siue saxonum gentem inuitata a rege prefato britan-
niam tribus legibus nauibus aduehit in orien-
tali parte insule inbete eodem regelocum manere
diuasi per patria pugnatu. Re autem vera
hanc expugnatu suscepit. Inito ergo certa-
mine cum hostibus qui ab aqilone ad acies vene-
rant victoriam sumpserunt saxonum. Quod ubi
domini nunciatum est simul et insule fertilitas
ac segnicia britonum: mittit comestum illo
classis plerique armatorum ferens manu forti-
tiorum quam promissis adiuncta cohorti inuincibili-
lem fecit exercitum. Susceperunt ergo qui aduene-
rant donatibus britones locum habitationis
inter eos: ea condicione ut hi per patrie pace et
salute aduersarios militarent: illis mili-
tantibus debita stipendia preferrerent. Aduene-
rant autem de tribus germanie oculis fortioribus.
ad e saxonibus: anglis: vitis. de vitarum
origine sunt cantuarij et vectuarij. Hoc est
ea gens que Vectam tenet insulam et ea que usque
hodie in puincia occidentaliu saxonum:
vitarum natio nominatur: posita contra ipsam
insulam vectam. De saxonibus id est ea regione
que antiquorum saxonum cognominatur vene-

re orientales saxonum: meridiani saxonum:
occidui saxonum. Porro de anglis: hoc est
de illa patria que anglia dicitur: et ab eo tempore usque
hodie manere desertus inter puincias vi-
tarum et saxonum prohibet: orientales angli: me-
diterranei angli mercittota nordam hym-
broz progenies: id est illarum gentium que ad
boream humberi fluminis inhabitant: cete-
risque angloz populi sunt orti. Duces fuisse pro-
hibent eorum primi duo fratres: Dengist et
Horsa. Equibus Horsa postea occisus in
bello a britonibus hactenus in orientali-
bus Cantia partibus monumentum habet suo no-
mine insigne. Erant autem filij Uertgissi cuius
pater Uicti. cuius pater Uecta. cuius
pater Uoden. De cuius per multarum puinci-
arum regionum genus originem duxit. Non mo-
ra ergo confluentibus certatim in insulam gen-
tium memoraturum cateruis: grandescere
populus cepit aduenarum: ita ut ipsis quibus
eos aduocauerant indigenis essent terro-
ri. Cum subito inuito ad tempus federe cum
pictis quos longius tam bellando pepu-
lerant in socios arma vertere incipiunt:
Et primum quidem annonam sibi eos effluent-
ius ministrari cogunt: parentesque occa-
sione diuortij prestantur nisi profusior sibi
alimentozum copia daret se cuncta insula
rupto federe se vastaturos: neque aliquan-
do segnius affectibus persequunt. Si qui-
dem ut breuiter dicam accensus manibus pa-
ganorum ignis iustas de sceleribus populi
dei ultiones expetijt: non illius impar qui
quondam a chaldeis succensus hierosolymorum
menia. imo et edificia cuncta consumpsit.
Sic enim et hic agere impio victor-
um imo disponente iusto iudice primas quibus
que ciuitates agrosque depopulas ab orien-
tali mari usque ad occidentale: nullo prohiben-
te sibi continuauit incendium: totamque prope in-
sulam pereuntis superficie obterit. Rues-
bant edificia publica: simul et puata: pas-
sim sacerdotes inter altaria trucidabantur
presules cum populis sine villo respectu ho-
noris ferro: pariter et flammis assumebantur:
nec erat qui crudeliter iteremptos sepultus
re traderet. Itaque nonnulli de miserandis
reliquis in montibus comprehensi acerba-
tim iugulabantur. Alij fame confecti. precedentes
manus hostibus dabant pro accipiendis
alimentozum subsidijs: et eternum serui

rium subituri: si tamē non continuo truci darentur. Alij transmarinas regiones dolentes petebant. alij prestulātes in patria trepidi pauperem vitam in montibus siluis vel rupibus arduis suspecta semper mente agebant.

Ut Britones primā de gente Anglorū victoriam duce Ambrosio Romano. hōmine sumpserint. **Capitulum XVI.**

A ubi hostis exterminatis: dispersisq; in sile indigenis domū reuersus est ceperūt illi paulatim vires siosq; resumere. emergentes de latibul q; abditis fuerāt et vnanimō consensu auxiliū celeste precātes: ne vsq; ad intentionē vsq; quāq; delerent: vtebantur eo tempore duce Ambrosio Aureliano viro modesto: q; solus forte romane gētis prefate tempestatis superfuerat. Decisio in eadē parentib; regium nomen et insigne ferentibus. Hoc ergo duce capefciunt Britones et vicores puocantes ad plium: victoriam ipsi deo fauente suscipiunt. Et ex eo tempore nunc ciues nunc hostes vincebant vsq; ad annum obsessōis Badonici montis quando non minimas eidē hostib; strages dabant quadragesimo circiter et quarto anno aduentus eorū in Britāniā. Sed hec postmodū.

Ut Germanus eps cum Lupo Britānia nauigās et pmo maris: et postmodum pelagianorū tempestatez diuina virtute se daueret. **Capitulum XVII.**

Ate paucos sane aduentus eorū ānos heresis pelagianā per agricolā illatā Severiani episcopis Pelagianū filiū: fidē Britanniorū feda peste cōmaculauerat. Uex Britānicū neq; suscipere dogma peruersuz gratiā chri blasphemando nullatenus vellēt neq; versutiā nefarie persuasionis: refutare verbis certādo sufficerent inueniunt salubre consiliū vt a gallicanis antistitib; auxiliū belli spiritalis inquirant. Quam ob causam collecto magno synodo q̄rebat in communi: qui illi ad succurrēduz si dei mitti deberent. atq; oim iudicio electi sunt aplici sacerdotes Germanus Antheiodorēsis: et Lupus trecaſene ciuitatis ep̄: qui ad cōfirmandum fidem gratie celestis Britānias venirent. Qui cum pm

pta deuotione preces et iussa sancte ecclesie suscepissent: intrante oceanū et vsq; ad mediū itineris q̄a gall. cosinu Britānias vsq; tendit: scōdis natib; nauis tuta voluebat. Tū subito occurrit pergetib; inimicis demonū: q; tantos talesq; viros ad recuperandā tenderēt pploz inuiderēt. Peritantes pcellas: celū diēq; nubium nocte subducūt. Ventoꝝ furores vela non sustinēt cedebāt ministeria victa nauarū: ferebat nauigium orone nō virib; et casu dur ipse vel pontifex fractus corpe et lassitudine ac sopore resolutus est. Tūc p̄o q̄si repugnante cessante tempestas excitata conualuit: et iam nauigiū supfasis fluctibus mergebat. Tūc beatus Lupus oēsq; turbati excitāt seniore: elemētis furentibus opponendum: qui periculi imanitate christum inuocat: et assumpto in nomine sancte trinitatis leui aque aspargine: fluctus senietes opprimit: collegam commonet. hortatur vniuersos: oratio vno ore et clamore profunditur. Adest diuinitas. fugant inimici tranquillitas serena subsequitur. vte contrario ad itineris ministeria reuertunt. decursisq; breuis paucis pelagi optati literis quiete potiunt. ibi conuenies ex diuersis partib; multitudo excepit sacerdotes quos venturos etiam vaticinatio aduersa predixerat. Runciabant enī sinistris spūs q̄s timebāt: qui impio sacerdotum dū ab obsessis corpibus detrudūt et tempestatez ordinē et pericula que intulerant fatebantur: victosq; se eorum meritis et imperio nō negabant. Interea Britāniorū insulā aplici sacerdotes rapti opinione p̄dicatione virtutibus impleuerunt. Diuinaq; p̄ eos p̄mo quotidie non solum in ecclesijs: verū etiam p̄ trinia p̄ rura p̄dicabatur. ita vt passim et fideles catholici firmarentur: et deprauati viam corruptionis agnoscerent. erat illis apostolorum instar et gloria et auctoritas p̄ sciētiam doctrina p̄ litteras p̄tutes ex meritis itaq; regionis vniuersitas in eorū suam prompta transierat Latebāt abditis sinistre p̄suasionis auctores. et more maligni spūs gemebant sibi perire populos euidentes ad extremū diuturna meditatione concepta p̄sumunt inire conflictū. prece dunt conspicui diuites et veste fulgētes

Ecclesiastice historie gentis Anglorum

circūdati ad sententiā multoz. Discrimi-
nis certaminis subire maluerūt q̄ in po-
pulo quē subuerterūt pudorē taciturnitas
is icurrere: ne viderent se ip̄i silentio da-
mnauisse. Illic plane in eā multitudo: eti-
am cū p̄iugib⁹ ac liberis excitata cōuene-
rat. Et erat populus expectator futurus
ac iudex: astabat p̄tes dispari conditione
dissimiles: huic diuina fides inde huma-
na p̄sumptio. hinc pietas: inde supbia: in-
de pelagius auctor: hinc christus p̄mo in
loco beatissimi sacerdotes german⁹ atq̄
Lupus p̄buerūt aduersarijs copiā dispu-
tandi: que sola nuditate p̄boz diu inani-
ter et aures occupauit et t̄pa. Deinde anti-
stites venerandi torrentes eloquij sui cuz
aplic⁹ et euāgelic⁹ imbrib⁹ p̄fuderūt. Di-
scebat sermoprius cum diuino. et assertio-
nes molestissimas lectionū testimonia se-
quebat. Conuincit vanitas. perfidia con-
futat: ita vt ad singulas verborum obie-
ctiones errare se dum respondere nequit
fateret populus arbiter vix manus cōti-
ner: iudiciū t̄n clamore testat.

Ut idem filiaz tribuni cecam illumina-
uerit: ac deinde ad sanctū Albanū pueni-
ens reliq̄as ibidē et ip̄ius accepit et beato-
rū aploz: siue alioz martyriū posuerit.

Capitulum XVIII.

Um subito quidā Tribunicie pos-
testatis coniuge p̄cedit in medi-
um filia decē annoz ceca curāda:
sacerdotib⁹ offerēs: quā illi aduer-
sarijs offerri p̄ceperunt: sed hi cōscientia
punitē deterriti iungunt eum parentib⁹
p̄ces: et curationē puule a sacerdotib⁹ de-
p̄cant. Qui inclinatos animo aduersari-
os intuentes orationē breuiter fundunt.
Ac deinde germanus plenus sp̄i sancto
inuocat trinitates: nec mora adherentē la-
teri suo capsulā cum sanctorū reliquijs col-
lo anullo manib⁹ cōprehendit: eāq̄ in cō-
spectu omnium puelle oculis applicauit.
Quo statim euacuatis tenebris lumen ve-
ritatis impleuit. Exultat parentes: mira-
culū populus p̄remiscit: post quas die-
bus ex animis omnium suasio iniqua deleta
est: vt sacerdotū doctrinam sitientib⁹ desi-
derijs sectarent. Compressa itaq̄ pueri-
tate dānabili: eiusq̄ auctoribus cōfutat:
atq̄ animis oim̄ fidei puritate cōpositis

sacerdotes bt̄m Albanū martyre aucto-
ri deo p̄ ip̄m gratias petierūt. Ubi germa-
nus oim̄q̄ apostolorū diuersozq̄ marty-
rū secūz reliquias habens: facta oratione
iussit renelli sepulchz p̄ciosa ibidē m̄es-
ra cōditur⁹ arbitras oportunituz et mēbra
sanctorū ex diuersis regionib⁹ collecta: q̄s
pares meritis receperat celum sepulcri q̄s
huius teneret hospitium. Quib⁹ depositis
honorifice atq̄ satiat⁹ de loco ip̄o vbi be-
ati martyris effusus erat sanguis: massaz
pulueris secū portaturus abstulit in qua
apparebit cruore seruato vbi ip̄e martyriū
cedem p̄secutore pallente. Quib⁹ ita gestis
innumera hominū eodē die ad dominum
turba conuersa est.

Ut Idem causa infirmitatis ibidē des-
tentus: et incendia domoz orando restrin-
xerit et ip̄e p̄ visionem a suo sic languore
curatus. Capitulum XIX.

Ude dum redeunt insidiator in-
micus casualib⁹ laqueis prepara-
tis germani pedē lapsus occasio-
ne cōtrinit. Ignorās merita illi⁹
sicut Job beatissimi afflictioē corporis p̄-
pagāda: et dum aliquā diu vno in loco in-
firmitatis necessitate teneretur in vicinā
quā manebat casula exarsit incendiū. Quō
consumptis domibus que illic palastri az-
rundine tegebantur: ad eum tabernaculū
in quo idem iacebat stabris st̄ mulantib⁹
ferebat. Cōcursus oim̄ ad antistitem con-
uolauit vt elatus manib⁹ periculum qd̄ im-
minebat euaderet. Quib⁹ increpatio mo-
ueri se fidei p̄sumptione nō passus est. At
multitudo ois desperatione p̄territa obu-
uiam currit incendio. Sed vt dei potē-
tia manifestior appareret: quicqd̄ custodi-
ri tentauerat turba cōsumitur. Quō p̄o ia-
cens et infirmus defenderat reserato hoz-
spicio sancti viri expauescens flāma trāsi-
uit vltra citraq̄ desuētis: et inter globos
flāmantis incendiū incolume tabernacu-
lum qd̄ habitator inclusus fuauerat emi-
cuit. Exultat turba miraculo: et victam se-
ditinis p̄tutib⁹ gratulat. Excubabat die-
bus ac noctib⁹ ante tuguriuz paupis vul-
gus sine numero. Dianias curare: hi cu-
pientes corpora referri nequeūt que chri-
stus opabat: q̄ p̄tutes faciecat infirmus.
Et cum debilitati sue nihil remediū pate-

retur adhiberi quadam nocte cadentem niue
is vestibus vidit sibi adesse personam: que ma-
nu extensa iacentem videre at tollere: cumque co-
sistere firmis vestigiis imperabat. Post
quam horam ita fatigatus doloribus recepit pri-
stinam sanitatem: ut die redito itineris la-
borem subiret intrepidus.

Ut idem episcopus Britonibus in pugna auxilium
celeste tulerit: sicque domum reuersi sunt.

Capitulum XX.

Aterea Saxones. Pictique bellum
aduersus Britones iunctis viribus
susceperunt: quos eadem necessitas
in castra protraxerat: et contrepidi par-
tes suas pene impares indicaret sancto-
rum antistitum auxilium petierunt quod promissa ma-
turantes aduentu tamen pauentibus fiducia
conuulerunt ut accessisse manibus credere-
tur exercitus. Itaque apostolicis ducibus Chris-
tus militabat in castris et aderat. xl. vene-
rabiles dies que religiosiores reddebat pre-
sentia sacerdotum: in tantum ut quotidianis predi-
cationibus instituti certatim populi ad gram-
baptismatis conuolarent: nam maxima exerci-
tus multitudo vnde lauacri salutaris ex-
petitur: et ecclesia ad diem resurrectionis dominice
frontibus cetera componit: atque in expeditione
capite instar ciuitatis aptat. Dadi-
dus baptismo preceps exercitus: fides fer-
uet in populo: et conuictio armorum presidio diui-
nitatis expectat auxilio. Institutio vel for-
ma castitatis hostibus nunciatur victoria: quasi
de inermi exercitu presumptus assumpta
alacritate festinant: quorum tamen aduentus ex-
ploratio cognoscitur. Quibus veniens a solen-
nitate paschali recessus lauacro: pars ma-
ior exercitus arma capere ad bellum para-
re tentaret: Germanus se ducem prelium profite-
tur: elegit expeditus: circumiecta percurrit:
et regione qua hostium sperabatur aduentus
vallem circumdatam medijs montibus inuenit:
Quo in loco nouum componit exercitum ipse
dux agminis: et aderat ferocis hostium mul-
tudo que appropinquaret in insidijs con-
stituta: tunc subito germanus signifer vni-
uersos admonet et predicat: ut vocis sue
vno clamore respondeant secundisque hostibus
quod se desperatos adesse confideret alleluia:
tertio repetita sacerdotes exclamant. *Se-*
quitur una vox omnium et elatum clamorem reper-
cussio aere motum conclusa multiplicat: hosti-

le agmen terrore prosternitur: et super se
non solum rupes circumdatas: sed etiam ipsam
celi machinam contremiscunt. Trepidationis
que in iecte vix sufficeret pedum pnicitas cre-
debat: passim fugiunt: arma proiciunt: gau-
dentes vel nuda corpora eripuisse discrimi-
mini. Plures etiam tremore precipites flum-
ine quod transierunt deuorauit: vitione sua in-
nocens exercitus intuitus: et victorie concessio
ociosus per totum efficit: spolia colligunt ex-
posita: et celestis palme gaudia miles reli-
giosus amplectitur. Triumphat pontifex
hostibus fuis sine sanguine: triumphat victo-
ria ob terta non viribus. Composita itaque insula
securitate multiplici: superatisque hostibus vel
visibilibus vel carne conspicuis reditum molit-
unt pontifex. Quibus tranquillam navigationem
et merita propria intercessio beati martyris
Albani parauerunt: quietosque eos suo-
rum desiderijs felix carina restituit.

Ut renascentibus virgultis Pelagiana
pestis Germanus cum Severo Britanniam re-
uersus: prius Claudio iuuenem incessum: de-
inde et populo dei condonatis sine emendatis
hereticis gressum recuperat fidei.

Capitulum XXI.

Nec multo interposito tempore nunciatur
ex eadem insula Pelagianam uersis
tate iterato paucis auctoribus dis-
latari. Rursusque ad beatissimum
virum preses sacerdotum omnium deferunt: ut
causam dei quam prius obtinuerat tutaret:
Quorum petitioni festinus obtemperet. Namque ad-
iuncto sibi Severo totum sanctitatis viro-
que erat discipulus beatissimi patris Lupi
trecaenorum episcopi: et nunc Teneris ordinatus
episcopus gentibus per germaniam peribum predica-
bat mare ascendit: et consentientibus elemens-
tis tranquillo nauigio Britannias petit:
Interque spiritus sinistri peruolantes to-
tam insulam Germanum venire inuitis va-
tinationibus nunciabant: interim tamen ut Elabi-
us quidam religionis illius primus in oc-
cursu sanctorum sine ulla manifesti nuntii
relatione properaret. Exhibens secum filium
quem ipso flore adolescentie debilitas dolens
damauerat. Erat enim arescentibus ner-
uis contracto publice cui per siccitatem cru-
ris usus vestigium negabant: hunc Elabium
provincia tota subsequitur. Veniunt sa-
cerdotes: occurrit inscia multitudo: confes-

p. claron
Alleluia
p. claron

Ecclesiastice historie gentis Anglorū

stūm benedictio et sermōis diuini doctrinā pfunditur. Recognoscūt pplm in ea q̄ reliquerat credulitate duranti: itelligūt culpā eē paucorū: inquirūt auctores inuētolq; cōdēnant. Lum subito sine p̄cibus adlegebat: fit cōmunis omniū dolor et p̄cipue sacerdotū: q̄ cōceptā misericordiaz ad diuinā clemētiā contulerunt: statimq; adolescentē beatus German⁹ sedere eum cōpulit: adtrectat publice debilitate curuatū: et p̄ tota infirmitatis spacia medicabilis dextra p̄currit. Salubre q; tactus sanitas festina subsequit: ariditas succū: nerui officia receperūt: et ī cōspectu oīm filio incolumitas: patri fili⁹ restituitur. Implent̄ populi stupore miraculi: et ī p̄catorib; oīm fides catholica incucalta firmat: predicatio deinde ad plebē de p̄uariatiōis emēdatiōe cōuertit. Om̄q; sentētia prauitatis auctores q̄ erāt expulsi īsula sacerdotib; adducūt ad mediterranea deferēdi: vt et regno absolutiōe: et illi emēdatiōe fruere. Factū q; est: vt in illis locis multa ex eo tpe fides intemerata p̄duraret. Itaq; cōposit̄ oīb; b̄ri sacerdotes ea qua venerāt p̄sp̄eritate redierūt. Porro german⁹ post hec ad Rauēnaz p̄ pace armoricane gentis supplicaturus aduenit: ibiq; a Valentiniano et Placidia matre ip̄i sūma reuerentia suscept⁹ migravit ad ch̄m. Cui⁹ corp⁹ honorifico agmine comitatib; p̄rutū opib; suaz deferē ad urbē. Nec mlto post Valētinian⁹ ab Etij patricij quē occiderat satellitib; interiimitur: anno imperij Marciano sexto: cū quo simul hesperiaz concidit regnum.

Ut britones quiescētib; ad tps exterj civilib; sese bellis cōtrierint: simul et maiorib; flagitijs submerferint.

Capitulum. XXXII.

Altera britanie cessatū q̄dē ep̄a rumpit ab externis: s; nā civilib; bellis manebāt exterminia ciuitatū ab hoste derutarū: ac d̄sertarū pugnant̄ inuicē q̄ hostē euaserūt ciues. At tū recēte adhuc memoria calamitatis et cladis inflicti seruabāt: vtcūq; reges sacerdotes priuati et optimates suuz qui q; ordinē. At illis decidentib;: cū successisset etas tēpestatis illi⁹ nescia: et p̄sentis solū serenitatis statū experta: ita cūcta ve-

ritatis ac iusticie moderamētia cōcussa ac subuersa sūt: vt earū nō dicā vestigiū: sed ne memoria q̄dem p̄ret in paucis et valde paucis vlla appareret. q̄n inter alia inenarrabiliū scelerū facta: que historic⁹ corū Sildus flebili sermone describit: et B addebāt vt nunq; gēti Saxonū siue Anglorum secū britanniā icolendi: verbū fidei p̄dicādo cōmitteret. Sed nō tū diuina pietas plebē suā quā p̄sciuit deseruit: q̄n multo digniores gēti memorate p̄cones veritatis p̄ q̄s crederet destinauit.

Ut papa sanct⁹ Gregori⁹ Augustinus cū monachis ad p̄dicādū genti Anglorū mittēs: ep̄la q̄ illos exhortatoria ne a laborādo cessarēt cōfortauerit.

Capitulum. XXXIII.

Quidē ab incarnatiōe dñi. dlxxxij. Maurici⁹ ab augusto qui quagesimus quart⁹ impiū suscipiēs. xx. ānos tenuit. Cui⁹ āno regni decimo. Gregori⁹ vir doctrina et actiōe p̄cipu⁹ p̄tificatum rhomane et ap̄lice sedis sortit⁹: rexit ānos. xij. menses sex: et dies. x. Qui diuīo admonit⁹ īstinctu āno. xiiij. eiusdē p̄ncipis: aduentus vero angloꝝ in britanniā āno circit. dl. misit seruū dei Augustinū: et alios p̄les cum eo monachos tēmetes dominū p̄dicare verbuz dei genti angloꝝ. Qui cū iussis p̄tificialib; obtēperātes memoratum opus aggredi cepissent: iāq; aliquātulū itineris cōfecissent timore inertī redire domuz poti⁹ q̄ barbarā ferā: incredulāq; gentē. Cui⁹ velingū quidā nossent adiri cogitabāt: et h̄ esse tuti⁹ cōmuni p̄silio decernebāt. Nec mora Augustinū quē eis ep̄m ordinādum sē ab Anglis suscipere nē disposu erat: domū remittunt: q̄ beato Gregorio humili supplicatu obtinere: ne tā periculosa et tā laboriosa: tā incertā peregrinationē adire deberēt. Quib; ille exhortatorias litteras in op⁹ eos verbi diuino cōsitos auxilio p̄ficisci suadet. Que tamē videlicet litterarū ista est forma. Gregori⁹ seru⁹ seruorū dei: seruus domini nostri Jesu christi: quia melius fuerat bona non incipere q̄ ab his q̄ cepta sūt cogitatiōe retrofuz redire. Sūmo studio dilectissimi filij oportet vt opus bonū q̄ auxiliāte domino cepistis impleatis. Nec labor vos itineris:

nec maledicorum hominum lingue deterreat: sed omni ista: omni seruoze quam inchoast deo auctore peragite. Scientes quod laborem magnum maior eterna gloria retributionis sequitur. Rememorate autem Augustino proposito vestro: quem et abbatem vobis constitutum: in omnibus humiliter obedite. Scientes huius vestri animabus: pro omnia profutura quicquid a vobis fuerit in eius admonitione completum. Dipotens deus sua vos gratia protegat: et vestri laboris fructum in eterna patria videre concedat. Quatenus et si vobiscum laborare nequeo: simul in gaudio retributionis inueniar: quia laborare scilicet volo. Deus vos in columbes custodiat dilectissimi filii. Data die .x. kalendarum augustarum imperante domino Mauricio Tiberio piissimo augusto anno .xiiij. post consulatum eiusdem domini nostri anno .xiiij. indic. iij.

Ut Arelatensi episcopo epistolam pro eorum susceptione miserit: Capitulum .XXIII.

Quit etiam tunc isdem venerandus pontifex ad Etherium Arelatensem archiepiscopum: ut Augustinum britanniam pergentem benigne susciperet litteras: quarum iste est textus: Reuerendissimo et sanctissimo fratri Etherio coepiscopo Gregorius seruus seruorum dei. Licet apud sacerdotes habentes deo placitam charitatem religiosi viri nulli commendatione indigeant: quod tamen aptum scribendi scriptis ingressit: fraternitati vestre nostra mittere scripta curauimus. insinuantes laboris presentium Augustinum seruum dei de cuius certis summo studio cum alijs suis dei illic nos pro utilitate animarum auxiliante domino direxisse. Quod necesse est ut sacerdotali studio sanctitas vestra adiunget. et sua ei solacia prebere festinet. Cui etiam ut promptiores ad suffragandum possit extiterere causam vobis iniurimus subtiliter indicare. Sciens cognita tota vos propter dei deuotionem ad solaciandum: quod res exigit communit. Et ad idem preterea presbyterum communem filium quem ad gubernationem patrimoniali ecclesie nostre transmisimus: charitati vestre in omnibus commendamus. Deus te in columen custodiat reuerendissime frater. Data die kalendarum augustarum imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo augusto: anno .xiiij. post consulatum eiusdem domini nostri anno .xiiij. indic. iij.

Ut veniens Britanniam Augustinus primo in insulam Thanet regi Cantuariorum predicaret: et sic accepta ab eo licentia Cantua predicaturus intraverit.

Capitulum .XXV.

Roboratus ergo confirmatione beati patris Gregorii Augustini: cum famulis christiani qui erant cum eo rediit. Si opus verbi: peruenitque Britanniam. Erat eo tempore rex Edilbertus in Cantua potentissimus: qui ad confinium usque Humberij flumis maximi quo meridiani et septentrionales Anglorum populi dirimunt fines imperium tetenderat. Est autem ad orientalem Cantue plagam Thanetos insula non modica id est magnitudinis iuxta consuetudinem estimationis Anglorum miliarium sexcentarum quam a continenti terrarum secernit fluuius. Thanet summi qui est latitudinis circiter trium stadiorum. et duobus tantum in locis est transmeabilis. Utrumque enim caput protendit in mare. In hac ergo applicuit seruus domini Augustinus et socii eius viri ut fertur ferme .xl. Acceperunt ergo precipiente beato papa Gregorio de gente francorum interpretes. et mittens ad Edilbertum mandauit se venisse de rhoma: ac nunciis ferre optimis: qui sibi obtemperantibus eterna in celis gaudia et regnum sine fine cum deo viuo et vero futurum sine ulla dubietate promitteret. Qui autem audies manere illos in ea quam adierant insula: et eis necessaria ministrari: donec videret quod eis faceret iussit. Nam et antea fama ad eum quoque christiane religionis peruenerat: ut ipse qui et uxorem habebat christianam de gente francoz nomine Bertam. Quam ea conditione a parentibus acceperat ut ritum fidei ac religionis sue cum episcopo quem ei adiutorem fidei dederat nomine Liudhardo inuiolatam seruare licentiam haberet. Post dies ergo venit ad insulam rex et residens sub diuo iussit Augustinum cum socijs ad suum ibidem aduenire colloquij. Cauerat enim ne in aliquam domum ad se introiret vetere usus augurio: ne supernum tu suo si quid malitie artis habuissent cum superando deciperet. At illi non demonica sed diuina potentia predicti veniebant: crucem pro vexillo ferentes argenteam: et imagines domini saluatoris in tabula depicta: letaniasque canentes pro sua simul: et eorum propter quos et

Ecclesiastice historie gentis Anglorū

ad quos venerant salute eterna dño sup-
plicabāt. Cūq; ad iussionez regis residen-
tes s̄bū ei vite vna cū oīb; q; aderāt eius
comitib; p̄dicarēt. Respōdit ille dicens.
Pulchra sūt q̄dem s̄ba z promissa q; affer-
tis: sed quia noua sunt z incerta: non his
possum assensuz tribuere relic; eis q; tan-
to tpe cū oī gente Anglorū seruauī. Ue-
rūq; de lōge huc peregrini venistis: et vt
ego videoz mihi p̄spexisse ea que vos ve-
ra z optia credebat; nobis quoq; cōmu-
nicare desideratis. Nolumus molesti eē
vobis q̄n poti⁹ benigno vos hospicio re-
cipere: et que victui sūt vestro necessaria
ministrare curauim⁹: nec phibem⁹ quin
omnes quos potestis fidei vestre religi-
onis p̄dicādo societ;. Dedit ḡ eis māsiō-
nē i ciuitate Dorouerēsi (que imperij sui
toti⁹ erat metropolis) eisq; vt p̄miserat
cū administratiōe victus temporalis: licē-
tiāq; p̄dicādi nō abstulit. Fecit autē quia
appropinquātes ciuitati more suo cum
cruce sc̄tā z imagine magni regis dñi n̄rī
Jesu christi hāc letaniā consona voce mo-
dularent. Deprecamur te dñe i oī miseri-
cordia tua vt auferat furor tu⁹ et ira tua
a ciuitate ista: z de domo sancta tua: quo-
niam peccauimus alleiuiā:

Ut idē in Cantua primitiue ecclie et
doctrinā sit imitatus et vitaz: atq; i vrbē
regis sedē epatus acceperit.

Caplm. XXVI.

A vbi sibi datā mansionē intra-
uerūt ceperūt aplicā p̄mitiue ec-
clesiē vitā imitari. Orationibus
videlicet assiduis vigilijs ac te-
iunjs fruendo: s̄bū vite quib; poterāt p̄-
dicādo: cū cta hui⁹ mōi: velut aliena sper-
nēdo. Ea tñ que victui necessaria videbā-
tur ab eis q̄s docebāt accipiēdo. fm ea q;
docebāt ipi p̄ oīa viuēdo: z paratū ad pa-
tiēdū aduersa queq; vl etiā p̄ ea quā p̄dī-
cabāt s̄itate animū habēdo. Quid moza
crediderūt nōnulli; baptisabant miran-
tes simplicitatē innocētis vite ac dulces-
dinē doctrine eoz celestis. Erat autē p̄pe
ipam ciuitatē ad orientē ecclia in hono-
re sancti Martini antiquitus facta: duz
adhuc rhomani britāniam incolerēt: in
qua regina quā ch̄riana; fuisse p̄diximus
orare cōsueuerat. In hac ergo z ipi cōue-

nerē p̄mo psallere: orare missas facere: p̄-
dicare z baptizare ceperūt donec rege ad
fidē cōuerso: maiorēq; p̄dicādi p̄ oīa z ec-
clesias fabricandi vel restaurādi licētiāz
acciperēt. At vbi etiā ipē inter alios dele-
ctat⁹ vita mūdissima sanctorū et p̄missis
eoz suauissimis q; vera esse miraculoz q̄z
multoz ostensioē firmauerūt credēs bap-
tizatus est. Ceperūt plures quotidie ad
audiēdū verbū cōfluere: ac relicto gentili-
tatis ritu vnitate se sancte christi ecclesie
credendo sociare. Quoz fidei z cōuersio-
ne ita cōgratulus esse rex phibet: vt nul-
lū tamē cōgeret ad christianissimū: sed ta-
mē modo credentes artiori delectatione
quasi concines sibi regni celestis ample-
cteret. Didicerat em̄ a doctorib; auctorib;
busq; sue salutis seruitiū christi voluntariū:
nō coacticum debere esse. Nec distu-
lit quin etiam ipis doctorib; suis locū se-
dis eoz gradui congruum in Dorouerni
metropoli sua donaret: simul z necessari-
as i diuersis specieb; possessiōes cōferret.

Ut idē ep̄s fact⁹ Gregorio pape q̄ sint
Britānie gesta mādaret: simul z de necessi-
tati; eius respōsa petēs acceperit.

Caplm. XXVII.

Interea vir dñi Augustinus venit
Arelas: z ab archiepo eiusdē ciui-
tatis Eberio iuxta qd̄ iussu sc̄ti pa-
tris Gregorij acceperat: archiepis-
cop⁹ gēti Anglorū ordinatus ē: reuerius
q; britāniā misit p̄tinuo rhome Lauren-
tū psbyterū: z Petrū monachū q; bti pō-
tifici Gregorio gēte anglorū fidē ch̄i ac-
cepisse: ac se ep̄m factū esse referrēt: simul
et de eis q; necessaria videbant q̄stionib;
ei⁹ cōsulta flagitās. Nec mora p̄grua que
si tui responsa recepit q; etiam huic histo-
rie nostre cōmodū duxim⁹ indere. Inter-
rogatio bti Augustini Cantuarioz ep̄i-
scopus clamet de ep̄iscopis qualiter euz
suis clericis cōuersent: vel d̄ his que fide-
liū oblationib; accedūt altario quāte de-
beant fieri portiones: z q̄liter ep̄iscopus
in ecclesia agere debeat. Respōdit Grego-
rius papa vrbis rhome. Sacra scriptu-
ra testat quā te benenosse dubiū nō est: z
specialit̄ beati Pauli apostoli ad Timo-
theū ep̄istole: in quib; eū erudire studuit
qualiter in domo dei cōuersari debuisset.

mos aut sedis aplice est ordinatis ep̄is p̄cepta tradere in om̄i stipendio q̄d accidit q̄tuor debeāt fieri portiones. Una videlicet ep̄o et familie p̄pter hospitalitatem et susceptionē: alia clerico: tertia pauperibz: quarta ecclesijs reparandis. Sz qz fraternitas tua monasterij regul' erudita seorsum fieri nō debet a clericis suis i ecclesia angloz: q̄ auctore deo nup̄ adhuc ad fidē p̄ducta est: hāc debet p̄uersationem instituere q̄ initio nascenti ecclesie fuit patribz nostris: in q̄bz null' eoz ex his que possidebāt aliqd suū esse dicebāt: sed erāt eis oīa cōmunia. Si q̄ p̄o clerici extra sacros ordines cōstituti: qui se cōtinere nō possunt sortire vxores debēt: et stipendia sua exteri accipe. Quia et de hisdem patribz de q̄bz p̄fati sum' nouim' scriptum qd̄ diuidebat singulis prout cuiqz opus erat. De eoz quoqz stipendio cogitādū atqz p̄uidendū est: et sub eccliaistica regula sunt tenendi vt bonis moribz viuāt: et canēdis psalmis inuigilet: et ab oībz illicitis et cor' et linguā et corp' deo auctore p̄seruet. Cōmuni aut vita viuētibz iam de faciendis portioibz vel exhibēda hospitalitate et adimplēda misericordia nobis qd̄ erit loquēdū. Cū oē qd̄ sup̄est i causis p̄ijs ac religiosis erogandū ē dño magistro oīm docētē: qd̄ sup̄est date elemosynaz: et ecce oīa mūda sunt vobis. Interrogatio Augustini. Cū vna sit fides: sunt eccliaz diuerse cōsuetudines: et altera consuetudo missaz in sc̄tā rhomana ecclesia: atqz altera in gallia tenet. Respondit Gregorius papa. Flouit fraternitas tua rhomane ecclesie cōsuetudinē i qua se meminit nutritam. Sed mihi placet vt siue in rhomana: siue in galliaz: seu in qualibet ecclesia aliquid inuenisti quod plus oīpotenti dō possit placere sollicitate eligas: et in Anglorū ecclia que huc ad fidē noua est institutione precipua que de multis ecclesijs colligere potuisti infundas. Nō em̄ p̄ locis res: sed p̄ bonis rebz loca amāda sunt. Ex singul' ergo q̄bz sc̄qz ecclesijs q̄ pia q̄ religioſa q̄ recta sūt elige: et hec quasi infasciculū collecta ap̄d Angloz mentes in cōsuetudinē deponē. Interrogatio Augustini. Obsecro quid pati debeat. Si quis aliqd de ecclesia furto abstulerit. Respon-

dit Gregorius. Hoc tua fraternitas ex persona furis pensare potest qualiter valeat corrigi. Si em̄ qdā qui habētes subsidia furto perpetrāt: et sunt alij qui hac in re ex inopia delinquūt. Unde necesse est vt quidam dānis: quidam vero verberibz: et quidam districtius: quidam aut lenius corrigantur et cū Paulo districti' agit ex charitate agēdū est: et non ex furore: qz ip̄i hoc p̄stat qui corrigi: ne gehenne ignibz tradatur. Sic em̄ nos fidelibz tenere disciplinā debem': sicut boni patres carnalibz filiis solent: quos et p̄ culpis verberibz feriunt: et t̄m ip̄os quos doloribz affligūt habere heredes querūt: et que possidet ip̄is seruant quos irati insequi vident. Hec ergo charitas i mēte tenēda est: et ip̄a modū correptionis dicit: ita vt mēs extra ratiōis regulā oīno nihil faciat. Addis etiaz quō q̄ furto de ecclesijs abstulerint reddere debeant. Sz absit vt ecclesia cū augmento recipiat qd̄ de terrenis rebz videt amittere: et lucra de vanis querere. Interrogatio Augustini. Si debeāt duo germani fratres singulas sorores accipere que sūt ab illis longa p̄genie generate. Respondit Gregorius. Hoc fieri modis oībz licet. Nequa em̄ i sacris eloquijs inuenitur qd̄ huic capitulo p̄tradere videat. Interrogatio Augustini. Usqz ad q̄tam generationē fideles debeāt cū p̄pinqz sibi cōiugio copulari: et noueris et cognatis si licet copulari cōiugio. Respondit Gregorius. Quedā terrena lex i rhomana republica pmittit vt siue frater et soror seu duorū fratrum germanoz vel duaz sororū filii et filia misceant. Sed experimento didicimus ex tali cōiugio sobolem nō posse succrescere. Et sacra lex phibet cognationis turpitudines reuelare. Unde necesse ē vt iā tertia vel quarta generatio fidelium licet sibi iungi debeat. Nam secūda quā dixim' a se oī mō debet abstinere. Cū nouerca autē miscere graue est facin': qz in lege scriptū est. Turpitudinē patris tui nō reuelabis. Neqz em̄ patris turpitudinem filius reuelare potest: sed quia scriptum est. Erunt duo in carne vna. Qui turpitudinem nouerce que vna caro cum patre fuit reuelare p̄sumpserit: p̄fecto p̄is turpitudinē reuelauit. Cū cognataqz misceri pu-

Ecclesiastice historie gentis singlorū

hibitū est: q̄ p̄ iunctionē priores caro fratris fuerit facta. Pro qua re etiā Joānes baptista capite trūcat⁹ est: et sancto martyrio cōsumat⁹. Qui nō ē dictū vt christus negaret: et p̄ christi p̄fessione occisus est: s; q̄ idē dñs noster iesus christus dixerat. Ego suz veritas: q̄ p̄ veritate Joānes occisus est: videlicet et p̄ ch̄o sanguinem fudit. Quia vero multi sūt in angloꝝ gente q̄ dū adhuc ī fidelitate eēt huic nefando cōiugio dicunt admitti: ad fidem venientes admonēdi sunt vt se abstineant: et graue esse p̄ctm̄ hoc cognoscāt. Tremē dū dei iudiciū timeant. ne p̄ carnali delectatiōe tormēta eterni cruciat⁹ incurrāt. Nō tñ p̄ hacre sacri corporis et sanguinis dñi cōmunionē priuādi sunt: ne in eis illa vlcisci videant in q̄b; se p̄ ignorantiam añ lauacrū baptismatis astrinxerat. In hoc em̄ tpe sancta ecclesia quedā p̄ feruorē corrigit: quedā p̄ māsuetudinē tolerat: quedā p̄ considerationē dissimulat. atq; ita portat et dissimulat vt sepe malum qd̄ aduersat portado et dissimulando cōpescat. Dēs autē q̄ ad fidē veniūt admonēdi sūt: ne tale aliqd̄ audeat p̄petrare. Si qui at̄ perpetraverint: corporis et sanguinis dñi cōione priuādi sūt. Quia sicut in his qui p̄ ignorantia fecerunt culpa aliquaten⁹ tolerāda est: ita in his fortiter in sequēda q̄ nō metunt sciendo peccare. Interrogatio Augustini. Si longinquitas itineris magna iteriacet vt episcopi nō facile valeāt cōuenire: an debeat sine alioꝝ episcopozū p̄sentia. episcopus ordinari. Respondit Gregori⁹. Et quidē in Anglorū ecclesia: in qua adhuc solus tu episcopus inuenis ordinare episcopū nō aliter nisi sine episcopis potes. Nā quādo de gallis episcopi veniūt qui in ordinatiōe episcopit̄ testes assistunt. Sed fraternitatē tuaz ita nolum⁹ episcopis ordinare vt ip̄i sibi episcopi longo interuallo minime diiungant quaten⁹ nlla sit necessitas: vt in ordinatiōe episcopi cōuenire nō possint. Pastores quoq; quoz p̄sentia valde ē utilis facile debeant conuenire. Cum igitur auctore deo ita fuerint episcopi i p̄pinquis sibi locis ordinati p̄ omnia episcopozū ordinatio sine aggregatis tribus quattuor episcopis fieri nō debet. Nā

in ip̄is reb; spiritalib; vt sapient et mature disponatur: exempluz trahere a reb; etiā carnalib; possumus. Certe em̄ dū cōiugia in mūdo celebrant conuigati quiq; vocant: vt qui in via iaz p̄iugū p̄cesserūt in subsequētis quoq; copule gaudio miscantur. Cur nō ergo in hac spiritali ordinatiōe q̄ per sacri mysteriū homo deo coniūgitur tales conueniat: qui veli p̄fectu ordinati episcopi gaudeant: vel p̄ eius custodia omnipotēti deo preces pariter fundant. Interrogatio Augustini. Qualiter debemus cū galliarū et britānorū episcopis agere. Respondit Gregorius. In galliarū episcopis nullā tibi auctoritatē tribuimus: quia ab antiquis p̄decessozū meozū temporib; palliuz Arelatensis episcopus accepit: quem nos p̄uare auctoritate p̄cepta minime debem⁹. Si igitur cōtingat vt fraternitas tua ad galliarū p̄uinciā transeat vt eodē Arelatense episcopo debet agere qualiter si q̄ sunt in episcopis vitia corrigātur. Qui si forte in disciplinis vigore tepidus existat: tue fraternitatis zelo attendendus ē. Qui etiam epistolas fecimus: vt cum tue sanctitatis p̄sentia in gallijs et tpe totamente subueniat: et que sunt creatoris nostri iussioni cōtraria ab episcopozū moribus cōpescat. Ipse autē ex auctoritate p̄pria episcopos si galliaz iudicare nō poteris: sed suadendo: blandiendo: bona q̄ tua opera eoz imitatiōi mōstrando: p̄uozum mentes ad sanctitatis studia reformas. Quia scriptuz est in lege. Per alienā messem trāsiens falcē mittere non debet: s; manu spicas p̄terere et māducare. Falcē em̄ iudicij mittere nō potes in ea segete q̄ alteri videt eē cōmissa: sed p̄ affectū boni opis frumēta dñica vicioꝝ suorū paleis expolis: et in eccleie corpore manēdo et p̄suadendo quasi manendo p̄uerte. Quicqd̄ hō ex auctore agendū est cū p̄dicto Arelatensi episcopo agat: ne p̄termitti possit h̄ qd̄ antiqua patrū institutio inuenit. Britānoz hō episcopos tue fraternitati cōmittim⁹: vt indocti doceant: infirmi persuasione roborent: p̄uersi auctore corrigant. Interrogatio Augustini. Si pregnans mulier debeat baptizari: aut postq̄ genuerit. post quantū temp⁹

possit ecclesiam intrare. Aut etiam ne morte
poccepit quod genuerit post quod dies hoc li-
cet sacri baptismatis sacra percipere. Aut
post quantum tempus huic vir suus possit in
carnis copulatione coniungi. Aut si menstrua
consuetudine an ecclesie ei intrare liceat. Aut
sacre communionis sacra percipere: aut vir sue
coniugio permixtus quis laugetur aqua si eccle-
siam possit intrare vel etiam ad misterium com-
munionis sacre accedere. que omnia rudis an-
glos genti optet habere comperta. Respondit
Bregorius. Hoc non ambigo fraternitatem
tuam esse requisitam cui iam rursus reddidisse
me arbitror. Sed hec que ipse dicere et sen-
tire potuisti credo. quia mea apud te me volue-
ris ratione firmari. Mulier etenim pregnans
cur non debeat baptizari: cum non sit ante ope-
rationis dei oculos culpa aliqua fecunditas car-
nis. Nam cum primi parentes nostri in paradiso
deliquissent immortalitatem quam acceperant
recto dei iudicio perdidissent quia isdem itaque
omnipotens deus humanum genus pro culpa
sua funditus extingueri noluit: et immortalitatem
hominum pro peccato suo abstulit: et tamen pro benig-
nitate sua pietatis fecunditatem ei sobolis
reseruauit. Quod ergo nature humane ex omni
potentis dei dono seruatum est: quia ratione po-
terit a sacri baptismatis gratia prohiberi. In
illo quippe mysterio in quo omnis culpa fun-
ditur extinguitur valde stultus si donum gratie
pertradere posse videat. Cum vero enixa
fuerit mulier post quot dies debeat ecclesiam
intrare: testamenti veteris preceptione
didicisti: ut pro masculo diebus xxxij. pro femi-
na autem diebus lxxj. debeat abstinere. Quod tamen
sciendum est: quia in mysterio accipitur. Nam si
hora eadem qua genuerat actura gratias in-
tret ecclesiam nullo peccati pondere graua-
tur. Voluptas etenim carnis non dolor in-
culpa est. In carnis autem coniunctione volu-
ptas est. nam in placentia placentie gemitus. vni
et ipsi primi matri omnium dicitur: in doloribus pari-
es. Si itaque enixam mulierem prohibemus ec-
clesiam intrare ipsam ei penam suam in culpa
deputamus. Baptizare autem vel enixam
mulierem: vel hoc quod genuerit si mortis pi-
culo videretur: vel ipsa hora eadem qua gignit
vel hoc quod gignit eadem qua natus est
nullo prohibetur: quia sancti mysterium gra-
tia sicut viventibus atque discernentibus
cum magna discretionem prouidenda est. Ita

bis quibus mors imminet sine ulla dilato-
re offerenda: ne dum adhuc tempus ad preben-
dum redemptionis mysterium querit iteruen-
iente paululum moram inuenire non valeat
qui redimat. Ad eius ergo concubitum vir
suis accedere non debet quoad usque quod gi-
gnit ab lacte. Prava autem in coniugatorum mo-
ribus consuetudo surrexit: ut mulieres filios
quos gignunt nutrire contemnunt: eosque
alios mulieribus ad nutriendum tradant: quod
vix ex sola causa incontinentie videtur in-
uentum: quia dum se continere nolunt despi-
ciunt lactare quos gignunt. Ne itaque que
prava ex consuetudine alios ad nutriendum
tradunt nisi purgationis tempus transierit
viris suis non debent admisceri. Quippe
quia et sine partus causa: cum in consuetis
mensuris detinentur viris suis miscere prohibentur:
ita ut morte lex sacra feriat. Si quis
vir ad mulierem menstruatam accesserit: que
tamen mulier dum consuetudinem menstrua pati-
tur: prohiberi ecclesiam intrare non debet: quia ei
nature superfluitas in culpam non valet reputa-
ri. et pro hoc quia inuita parit: iustum non est ut
ingressu ecclesie priuetur. Nouimus namque quod
mulier que sanguinis fluxum patiebatur: post
tergum domini humiliter veniens vestimen-
ti eius simbriam tetigit: atque ab ea statim
sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu se-
minis posita laudabiliter domini potuit
vestimentum tangere: cur que menstruum
sanguinis parit ei non liceat domini ecclesiam
intrare? Sed dicis: illam infirmitas compu-
lit. Has vero de quibus loquimur consuetu-
do constringit. Perpende autem frater cha-
rissime quia omne quod in hac mortali carne
patimur ex infirmitate nature: est digno
dei iudicio post culpam ordinatum. Esurire
namque sitire: estuare: algere: lacessere: ex in-
firmitate nature est. Et quod est aliud contra
famem: alimenta: contra sitim: potum: contra
estum: auras: contra frigus: vestem: contra las-
situdinem: requiem querere: nisi medicamen-
tum quidem contra egritudines explorare:
Femine itaque et menstruum sui sanguinis
fluxus egritudo est. Si igitur bene presumptum
que vestimentum domini in languore posita te-
rigit: quod vni persone infirmanti conceditur
cur non concedatur cunctis mulieribus quena-
ture sue vicio infirmantur? Sancte autem
communionis mysterium in his diebus percipere

Ecclesiastice historie gentis Anglorum

re nō debet phiberi. Si autē ex veneratiōe: magna p̄cipere non p̄sumit: laudanda est. Sed si p̄ceperit: nō indicāda: Bonaz q̄p̄ pe mētū est: et ibi aliqui culpas suas agnoscerē: ubi culpa non est. quia sepe sine culpa agitur quod venit ex culpa. Unde etiam cum esurimus sine culpa comedimus: q̄b̄ ex culpa p̄mi boīs factū est ut esuriremus. Menstrua em̄ cōsuetudo mulierib̄ non aliq̄ culpa est: vicē q̄ naturaliter accidit. sed t̄n q̄ natura ip̄a viciata est ut etiā sine voluntatis studio videat esse polluta. Ex culpa venit viciū: in q̄ se ip̄a qualis per iudiciū facta sit hūana natura cognoscat. Et homo q̄ p̄ culpā sponte p̄petrauit: reatus culpe portet inuitus. Atq̄ ideo femine cū semetip̄as cōsiderāt: et si menstrua p̄suetudine ad sacramentū dñici corp̄is et sanguinis dñi accedere nō p̄sumūt: de sua recta p̄sideratiōe laudande sunt. Dū p̄o percipiēdo et religiosa vite p̄suetudine eiusdem mysterij rapiunt̄ rep̄mēde sicut p̄diximus nō sunt. Sic em̄ in testamēto veteri exteriora opa seruabant̄: ita in testamēto nouo: nō tā q̄ exterius agit̄ q̄ id qd̄ interiorius cogitat̄ sollicita intentiōe attendit̄ ut subtili sn̄ia puniat̄. Nā cū multa lex velut imunda manducare phibeat. in euāgelio t̄n dñs dicit. nō qd̄ intrat in os coīnq̄nat hoīem: sed que exeunt de ore illa sunt que coīnq̄nant. Atq̄ paulo post subiecit exponens. Ex corde exeūt cogitatōes male. Ubi vbertim indicatū est q̄ illud ab oī potenti deo pollutū esse in ope ostendit̄ q̄ ex pollute cogitatōis radice generat̄. Uñ Paulus quoq̄ ap̄ls dicit. Omnia munda mundis: coīnq̄natis autē et infidelib̄ nihil est mundū. Atq̄ mox eiusdem causaz coīnq̄natiōis annunciās subiungit. Coīnq̄nata sunt em̄ et mens eoz et conscientia. Si ḡ cib̄ imundus nō est cuius mēs imūda nō fuerit. Cur qd̄ mūda mēte mulier ex natura patit̄ ei in imundiciā reputet̄. Vir autē cum p̄pria cōiuge dormiēs: nisi lor⁹ aqua intrare eccliam nō debet: sed neq̄ lotus statim intrare debet. Lex autē veteri populo p̄cipit ut mixtus vir mulieris et lauari aqua debeat: et ante solis occasum eccliam non intrare: qd̄ vel t̄n intelligi spiritaliter p̄ōt. Quia vir mulieris misceat̄ quādo illicite concupiscentie animus in cogitatiōe per dele-

ctationē cōiungit. Quia nisi prius ignis concupiscentie a mente deferueat: dignū se cōgregationi frat̄ū estimare nō debet qui se grauari per nequitia p̄aue voluntatis videt. Quāuis de hac re diuersē hominū nationes diuersa sentiant: atq̄ alia custodire videantur. Rhomanoz tamē semper ab antiquiorib̄ vsus fuit: post admixtionem p̄prie coniugis et lauacri purificationem querere: et ab ingressu ecclesie paululum reuerenter abstinere. Nec hec dicētes culpam deputamus esse coniugium: sed quia ip̄a licita admixtio cōiugis sine voluntate carnis fieri nō potest: a sacri loci ingressu abstinendū est: quia voluntas ip̄a esse sine culpa nullatenus potest. Nō em̄ de adulterio vel fornicatione sed de legitimo cōiugio natus fuerat quid dicebat. Ecce in iniquitatibus conceptum se videbat: a delicto se natum gemebat. q̄ portat arbor in ramo vitij quaz traxit ex radice. In quibus t̄n p̄bis nō admixtionem coniugum iniquitatē nomiat: sed ip̄am videlicet voluntatem admixtiōis. Sunt etiam multa que licita sunt ac legitima: et tamē in eoz actu aliquatenus fedamur. sicut sepe irascendo culpas insequimur. et trāz quillitatē in nobis animi p̄turbamus: et cum rectum sic agitur: nō est tamen approbabile q̄ in eo animus p̄turbatur. Contra vicia quippe delinq̄ntiū iratus fuerat qui dicebat. Turbatus est p̄ ira oculus meus. Os em̄ nō valet nisi trāquilla mēs in contemplationis se lucē suspēdere. in ira suū oculū turbaturz dolebat. Quia dum male acta deorsum insequit̄: confundi atq̄ turbari a summoz p̄templatione cogebat̄: et laudabilis est ergo contra viciū et t̄n molestia. quia turbatū se aliquē incurrisse estimat. Oporz itaq̄ legitima carnis copula ut causa p̄lis sit: nō voluntatis et carnis cōmixtio creandoz liberoz sit gratia: nō satisfactio victozum. Si quis suam cōiugem non cupidine voluptatis raptus: s̄z solūmodo creandoz liberoz gratia vtitur. iste p̄fecto siue de ingressu ecclesie: siue de sumendo dōminici corp̄is sanguinis q̄ mysterio suo est relinquendus iudicio: q̄ a nobis phiberi nō debet accipere qui in igne positus nescit ardere. Cū p̄o non amor p̄creandi sobolis: sed voluptas do-

minat in ope cōmixtionis habent dūges
etiā de sua mixtiōe qd dīleat: Hoc em̄ eis
pcedit sc̄ta p̄dicatio: et tñ de ip̄a p̄cessione
meru animū p̄cutit. Nā cū Paulus apl̄us
diceret. q̄ se p̄tinere nō pōt habeat v̄p̄ozes
suā: statim subiūgere curauit. Hoc aut̄ di
co fm̄ indulgentiā nō fm̄ impiūz. Nō em̄
indulget qd licz: qz iustū est. Qd̄ igit̄ indul
gere dixit culpā esse demōstrauit. Vigilā
ti hōmēte p̄slandū est q̄ in sine mōte dñs
locutus? ad pplm̄ p̄us eundē pplm̄ abstinere
a mulieribz p̄cepit. Et si illic vbi dñs p̄
creaturā subditā hoibz loquebat̄ tāta pui
sione est mūdicia corpis req̄sita: vt q̄ ver
ba dei p̄ciperēt: mulieribz mixti nō essent
quāto magis mulieres q̄ corpus dñi om̄i
potētis accipiūt custodire in se mundiciā
carnis debent: ne ip̄a inestimabilis myste
riū magnitudine grauent̄. Hinc etiam ad
David ē pueris suis p̄ sacerdotē dicit: vt
si a mulieribz mūdi essent: panes p̄positio
nis acciperēt: quos oīno nō acciperēt nisi
si p̄ mūdicos eos David fateret̄. Tūc au
tē vir qui post admixtionē cōiugis lotus
aqua fuerit etiā sacre cōmunionis myste
riū valet accipere: cū ei intra p̄finitā sniam
etiā eccliam licuerit intrare. Interrogat̄
tio Augu. Si post illusionē q̄ p̄ somnū so
let accidere: v̄ corp⁹ dñi q̄libet accipere
valet: vel sacerdos sit sacra mysteria cele
brare. Respōdit Gregorius. Hunc q̄dem
testamētū veteris legis: sicut in superioribz
capitulo iam diximus: pollutum d̄t et nisi
lotū aqua ei vsqz ad vesperāz intrare ecclē
siam nō p̄cedit. Q̄tñ specialiter ad illum
pplm̄: spiritualiter aut̄ intelligens sub eodē
intellectu accipiet quo p̄fati sumus: qz q̄si
p̄ somniūz illuditur q̄ tētatus in mundicia
veris imaginibz in cogitatione inq̄nat̄.
sed lauāndus est aqua vt culpas cogitatio
nis lachrymis abluat. Et nisi prius ignis
tentatiōis recesserit reum se quasi vsqz ad
vesperū cognoscat. Sz est in eadem illusi
one valde necessaria discretio que subtilis
ter pensari debet. Ex qua re accidat men
ti dormientis. aliquē em̄ ex crapula: aliquē
ex nature sup̄fluitate vel infirmitate: aliquē
ex cogitatiōe p̄tingit. Et q̄dem cum ex na
ture sup̄fluitate v̄ infirmitate euenerit
omnimodo hec illusio non est timēda: qua
hanc animus nesciens pertulisse magis

101
dolendū est q̄ fecisse. Cum vero vltra mō
dum appetitus gule in sumendis alimen
tis rapitur: atqz idcirco humorū recepta
cula grauant̄ habet exide animus aliquēz
reatum: nō tamen vsqz ad p̄hibitionē p̄ci
piendi sancti mysterij: vel missarum solen
nia celebrādi. Quz fortasse aut festus dies
exigit aut exhiberi mysterium. pro eo q̄ sa
cerdos alius in loco deest ipsa necessitas
cōpellit. Nam si assunt alij q̄ implere my
steriū valeāt illusio p̄crapula facta a p̄ce
prione sacri mysterij p̄hibere non debet:
sed ab immolatione sacri mysterij abstinere
(vt arbitror) hūiliter debet: si tamē dor
mientis mentē turpi imaginatiōe non cō
cusserit. Nāz sunt quibz ita plerūqz illusio
nascit̄: vt eorum animus etiam in somno
corporis positus turpis imaginationibz
non fedet. Qua in re vnū ibi ostendit̄ ipsa
mens rea: nō tñ vel suo iudicio libera: cuz
se et si dormiētis corpore nihil meminit vi
disse: tñ in vigilijs corporis meminit in in
gluuiē cecidisse. Si hō ex turpi cogitatio
ne vigilantis oritur illusio dormiētis: pa
tet animo suus reatus. Videt enim a qua
radice inq̄natio illa p̄cesserit: q̄ in hoc qd̄
cogitauit sciens: hoc p̄tulit nesciens. Sz
pensandū est ipsa cogitatio vtrū suggesti
one: an delectatiōe: vel qd̄ maius est: pec
cati cōsensu acciderit. Tribz enim modis
impletur om̄e peccatuz videlicet suggesti
one: delectatione: cōsensu. Suggestio q̄qz
fit per diabolū: delectatio per carnez: con
sensus per spirituz. Quia et primā culpaz
serpens suggestit. Qua velut caro delecta
ta est. Adam vero velut spiritus cōsensit
Et necessaria est magna discretio: vt inter
suggestionē atqz delectationē: inter de
lectationē et p̄sensum: iudex sui animus p̄
spondeat. Cum em̄ malignus spiritus pecca
tum suggererit in mēte: si nulla peccati d̄
lectatio sequat̄: peccatuz omnimodo p̄pe
tratum nō est. Cum hō delectare caro ce
perit: tunc peccatū incipit nasci. Si autē
etiā ex deliberatiōe p̄sentit: tunc peccatuz
cognoscit̄ p̄fici. In suggestione igit̄ pecca
ti initium est: in delectatione fit nutrimen
tum: in consensu perfectio. Et sepe cōtin
git in hoc q̄ malignus sp̄s seminat in co
gitatione: caro in delectationē trahit: nec
tamē anima eidem delectationi p̄sentiat.

Ecclesiastice historie gentis Anglorum

Et cū caro delectari sine anīa nequeat: ipse tū animus carnis voluptatib; reluctans: in cogitatioe carnali aliq̄ modo ligat̄ inuitus: vt ei ex rōne nō p̄tradicat: nec p̄sentiat: et tū delectatioe ligatus sit: sed ligatum se vehemēter ingemiscebat. Vñ et ille celestis exercitus p̄cipuus miles gemebat discēs. Vñ deo aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mētis mee: et captiuū me ducētem in lege peccati q̄ est in membris meis. Si aut̄ captiuus erat minime pugnabat: s; et si pugnabat quare captiuus erat. Ex pugnabat igit̄ legi mētis cui lex que in mēbris est repugnabat. Si aut̄ pugnabat captiuus non erat. Ecce ita homo est. vt ita dixerim captiuus et liber. Liber ex iusticia quam diligit: captiuus ex delectatioe quā portat inuitus. Hucusq; r̄sūōes b̄ti Gregorij ad consulta reuerendissimi antistitis Augu. Epistolā h̄o quā se Arelatensi ep̄o fecisse p̄memorat ad Vergiliū etherij successore dederat. Cuius hec forma est.

Ut papa Gregorius eplam Arelatensi ep̄o p̄adiuando in opere dei Augustino miserit. *Capl. XXVIII.*

Reuerendissimo et sc̄tissimo fratri Vergilio coep̄o. Gregorij f̄u^o f̄uorum dei. Quātus sit affectus venientib; sponte fratrib; impendendus ex eo q̄ plerūq; solēt charitatis causa inuitari cognoscit. Et ideo si cōem fratrem Augustinū ep̄m ad vos venire cōtigerit: ita illū dilectio v̄ra sic decz affectuose dulciterq; suscipiat vt et ip̄z solatiois sue honore foueat: et alios qualiter fraterna charitas colenda sit doceat. Et quō sepius euenit: vt hi q̄ de longe positi sunt p̄us ab alijs q̄ sunt emēdanda cognoscāt. Si quas fortasse fraternitati vestre sacerdotū vel alioz culpas intulerit vna cū eo residentes subtili cūcta inuestigatioe p̄quirite: et ita vos in ea que deū offendūt et iracundiā puocāt districtos ac sollicitos exhibete vt ad alioz emendationes et vindicta culpabilē feriat: et innocentē falsa opinio nō affligat. Deus te incolumē custodiat reuerendissime frater: data die decimo Kalendarū iuliarū imper. d̄no n̄ro Mauricio Tiberio p̄ssimo Augusto: anno no. x. post cōsulatū eiusdem d̄ni n̄ri anno

xxij. iudic. iij.

Ut idem Augustino palliū: et epistolaz et plures verbi ministros miserit.

Capl. XXIX.

Reterea idem papa Gregorij Augustino ep̄o: q̄ suggererat ei multam q̄dem sibi esse messes: sed operarios paucos. Vñ cum prefatis legatarijs suis plures coopatores ac verbi ministros: in quib; p̄mi et p̄cipui erant Wellitus iustus. Paulinus. Rufinianus et p̄ eos generaliter vniuersa que ad cultum erant ac ministerium ecclie necessaria vasa videlicet sacra et vestimenta altariū. Ornamenta queq; ecclesiarū et sacerdotalia vel clericalia indumenta sanctorū etiam apostolorū ac martyrū reliquias: nec nō et codices plurimos. Vñ etiam litteras: in quib; significat se ei palliū direxisse: simul et insinuat qualiter episcopos in Britanniam cōstituere debuisset: quaz litteraz iste est textus. Reuerendissimo et sanctissimo fratri Augustino ep̄o Gregorius suus suoz dei. Luz certuz sit p̄ omnipotentī deo laborantib; in effabilia eterni regni p̄mia reseruari: nobis tamen eis necesse est honorū beneficia tribuere: vt in spiritalis operis studio ex remuneratioe valeant multiplicius insudare. Et quia noua Angloz ecclesia ad omnipotentis dei grām eodem domino largiente: et te laborante p̄ducta est: vsum tibi pallij in ea ad soluz missarū solennia agenda cōcedimus: ita vt per loca singula. xij. episcopos ordines q̄ tue subiaceant ditioni: quatenus Lundoniensis ciuitatis episcopus semp in posteruz a synodo p̄prio debeat consecrari: atq; honoris pallij ab hac sancta et apostolica cui deo auctore deseruio sede p̄cipiat. Ad Eburacā h̄o ciuitatē te volumus episcopū mittere quē ip̄e iudicaueris ordinare: ita dūtaxat vt si eadez ciuitas cū finissimis locis verbum dei recepit: ip̄e quoq; xij. episcopos ordinet: et metropolitanū honore p̄fruat. Quia ei quoq; (si vita comes fuerit) palliū tribuere domino fauēte disponimus. quē tamen tue fraternitatis volumus dispositione subiacere. Post obitum h̄o tuum ita ep̄is q̄s ordinauerit p̄sit Lundoniensis ep̄i

nullo modo ditioni subiacet. Sit igitur inter Ludonie et Eburace civitatis episcopi in posteris honoris ista distinctio ut ipse prior habeat quod primus fuerit ordinatus. Comuni autem consilio et consensu actioe que sunt per christi zelo agenda disponant unanimiter recte sentiant: et ea que senserint non sibi met discretis pado perficiant: Tua vero fraternitas non solum eos episcopos que ordinaverit: neque hos tantummodo que Eburace per episcopum fuerint ordinati: sed etiam omnes britannie sacerdotes habeat de domino nostro Jesu christo auctore subiectos. Quatenus ex ligna et vite tue scitatis: et recte credendi et bene vivendi forma percipiunt: atque officium suum fide ac more sequentes ad celestia cum domino voluerit regna pertingant. Deus te incolumem custodiat reuerendissime me frater. Data die .x. kalendary iuliarum imperialium dominorum Mauricio Tiberio piissimo Augustino anno .xviii. post consulatum eiusdem domini anno .xix. indi. iiii.

Exemplar epistole quam Bellito abbati Britannia pgenti miserit.

Capitulum .XXX.

A Beuntibus prefatus legatarius misit post eos beatus pater Gregorius litteras memoratu dignas in quibus aperte et studiose erga saluationem nre gentis iugiter ondit: ita scribens. Dilectissimo filio Bellito abbati Gregorius suus suorum dei. Post discessum congregationis nostre que tecum est valde sumus suspensus si redditi: quod nihil de prosperitate vestri itineris audisse nos potuit. Eius ergo dominus omnipotens vos ad reuerendissimum virum fratrem nostrum Augustinum perduxerit: dicite ei quod diu mecum de causa Anglorum cogitans tractavi vix que phana idolorum destrui in eadem gente minime debeant: sed ipsa que in eis sunt idola destruant. aqua benedicta fiat: in istis dem phanis aspergat. Altaria destruant: relique ponant. Quia si phana eadem bene destruta sunt necesse est ut a cultu demonum in obsequio veri dei debeant commutari: ut dum gens ipsa eadem phana sua non videt destrui de corde errore deponat. et deum verum cognoscens ac adorans ad loca que consueverat familiariter concurrat. Et quod boues solent in sacrificio demonum multos occidere: debet eis etiam hac de re aliqua solennitas immutari. Ut die dedicationis vel na-

talicis sanctorum martyrum quorum illic relique ponunt tabernacula sibi circa easdem ecclesias que ex phanis commutate sunt de ramis arborum faciant: et religiosis omnibus solennitate celebrent: nec diabolo iam animalia immolent. et ad laudem dei in esu suo animalia occidant: et donatori omnium defatigare suam gratias referant. Nam duris mentibus simul omnia abscondere impossibile esse dubium non est: Quod et is qui summum locum ascenderunt: quod dicitur vel passibus: non autem saltibus eleuati. sic israelitico populo dominus in egypto quod dicitur innotuit. sed tamen eis sacrificiorum usus que diabolo solebat exhibere in cultu proprio reuauit: ut eis in suo sacrificio animalia immolare precipet: quatenus cor mutantes alio de sacrificio amitteret: aliud retineret: ut et ipsa ipsa essent animalia que offerre consueuerant: vero tamen deo et non idolis immolantes iam sacrificia ipsa non essent. Nec igitur dilectionem tuam predicto fratri necesse est dicere: ut ipse in presenti illic positus perpendat qualiter omnia debeatur dispensare. Deus te incolumem custodiat at dilectissime fili. Data die kalendary iuliarum imperii domini nostri Mauricio Tiberio piissimo Aug. anno .xix. post consulatum eiusdem domini anno .xviii. indi. iiii.

Ut Augustinum litteras ne de virtutibus suis gloriaretur exhortatus sit.

Capitulum .XXXI.

Quo in tempore misit etiam Augustinus epistolam super miraculis que per eius facta esse cognouerat. in qua cum ne per illorum copiam periculum elationis incurreret his verbis hortatur. Scio frater charissime. quod omnipotens deus per dilectionem tuam in gente que eligi voluit magna miracula ostendit. Unde necesse est dono celesti et timendo gaudeas: et gaudendo pertimescas. Gaudeas videlicet quod anglorum anime per exteriora miracula ad interiore gratiam pertrahunt. Pertimescas vero ne inter signa que fiunt infirmus animus sui presumptione se eleuet: et unde foras in honore tollitur inde per inanem gloriam intercadat. Meminisse etiam debemus: quod discipuli cum gaudio per predicationem redeuntibus dum celesti magistro dicerent. Domine in nomine tuo etiam demonia nobis subiecta sunt: prius audierunt. Nolite super hoc sed potius gaudete: quod nomina vestra scripta

Ecclesiastice historie gentis Anglorum

sunt in celo. In puata enim et tpali leticia mentē posuerāt: q̄ de miraculis gaudebāt. Sed de puato ad cōem: et de tpali ad eternā leticiā reuocant. Quibz in hoc gaudeat qz noia vestra scripta sunt in celo. Ad eī oēs electi miracula faciūt: sed tm noia eoz manere in celo tenent ascripta. Veritatis etem discipulis esse gaudiū nō debz sine eo bono qd cōe cum oibz habent: et in quo finē leticie nō habēt. Restat itaqz frater charissime vt interea que opante dño exterius facis sp̄ te interius subtiliter iudices ac subtiliter intelligas: et temetipm q̄s sis et quanta sit in eadē gente gr̄a p̄ cuius cōuersione etiā faciendoz signoz dona p̄cepisti. Et si qm̄ te creatori vestro seu p̄ linguā seu p̄ opam reminisceris deliq̄ se semp̄ hec ad memoriā reuoces: vt surgentē cordis gliam memoria reatus premat. Et quicqd̄ de faciēdis signis accepisti vel accepisti hoc non tibi: sed eis deputes donata p̄ quoz tibi salute collata sūt.

Ut Edilberchto regi lras et dona miserit.

Caplm. XXXII.

Quit et idē papa bñs Gregorius eodē tpe etiam regi Edilberchto eplam: simul et dona in diuersis speciebz p̄plura: tpalibz qz bonoribz regē glorificare satagēs: cui gloria celestis sui labore et industria noticiam puenisse gaudebat. Exemplar autē p̄fate eplē hoc est. Domino gloriosissimo atqz precelentissimo filio Edilberchto regi Angloz Gregorius ep̄s. Propter hoc omnipotēs deus bonos quosqz ad regimina populorū p̄duxit: vt p̄ eos omnibz quibz placit fuerint dona sue pietatis impēdat. qd̄ angloz rū genti factū agnouimus. Cui vestra glia est idcirco p̄posita: vt p̄ bona que vobis concessa sunt etiam subiecti vobis genti sup̄na beneficia p̄starent. Et ideo gloriose fili eam quā accepisti diuinitus gratiā req̄re. sollicita mente custodi: christianā fidē in populis tibi subditis extendere festina zelū rectitudinis tue in eoz multiplicā cōuersione. idolorū cultus īsequere. Fanorū edificia euerte. subditoz mores ex magna vite mundicia exhortando: terrendo: blādiendo: corrigendo: et boni opis exemplo monstrando edifica: vt illū retributozem auenies in celo: cuius nomē atqz cogniti-

onem dilataueris in terra. Ipse em̄ vestre qz glie nomē: etiā posteris gloriosius reddet: cuius vos honorē queritis et seruatis in gentibz. Sic etem Lōstantinus quondam p̄ssimus impator rhomanar̄ ep̄ublicam a pueris idolorū cultibz reuocās oīpotenti deo dño nostro Jesu ch̄o secum subdidit. Ad se q̄cū subiectis populis tota ad deū mente p̄uertit. Vñ factus est vt antiquoz p̄ncipū nomē suis vir ille laudibus vinceret: et tāta in opinione p̄cessores suos quāto et in bono ope suparet: et nunc itaqz vestra glia cognitionē vniū dei patris et filij et sp̄s sancti regibz ac populis bimet subiectis festinet infunderi: vt et antiquos reges sue gentis laudibz ac merit̄ trāseat. et quāto in subiectis suis etiaz aliena p̄ctā deterferit: tāto etiā de peccatis p̄p̄is añ omnipotentis dei terribile examē securior fiat. Reuerendissimus frater noster Augustinus ep̄us in monasterij regula doctus sacre scripture scientia repletus bonis auctore deo opibus p̄ditus: queqz vos admonet libēter audite: deuote pagite: studiosē in memoria reuocate. Et si vos em̄ in eo qd̄ omnipotēti deo loquit̄ audite: etem̄ iisdē omnipotēs hūc p̄ vobis exorāte celerius exaudiet. Si em̄ qd̄ absit: verba eius postponitis: quō em̄ omnipotēs deus poterit audire p̄ vobis quem vos negligitis audire p̄ deo. Tota igit̄ mente cū eo vos in feruore fidei stringite: atqz ad nūsum illū p̄tute quā vob̄ diuinitus tribuat adiuuate: vt regni sui vos ip̄e faciat eē p̄cipēs cuius vos fidē in regno vestro recipi facitis et custodiri. Preterea scire vram gloriā volumus: q̄ sicut in scriptura sacra ex verbis dñi omnipotentis agnoscim̄ p̄sentis mūdi iam terminus iuxta est. et sanctorū regnū venturū est: qd̄ nullo vnqz poterit sine terminari. Appropinquāte autē eodē mūdi termino multa iminēt que antea nō fuerāt: vicz imutationes aeris: terroresqz de celo: et p̄tra ordinationē temporū tēpestates: bella: fames: pestilentie: terroremotus p̄ loca. que tñ nō om̄ia nostr̄ diebus ventura sunt: s̄ post nostros dies oīa subsequēnt̄. Vos itaqz si qua ex his euenire in terra vestra cognoscet̄: nullo modo animū vestrū p̄turbetis. qz idcirco autem signa de fine seculi p̄mittunt̄. vt de anima.

bis nostris debeam⁹ esse solliciti de mor-
tis hora suspecti et v^o futuro iudici i bonis
actib⁹ inueniamur esse p^oparati. Nec aut⁹
glorise filii paucis locut⁹ sum ut cū christi-
ana fides in regno vestro excreuerit: nos-
tra q³ locutio ap^o nos latior excreseat:
et t^o plus loqui libeat: quāto se in men-
te nostra gaudia de gentis nūc p^ofecta cō-
uersione multiplicant. Parua aut⁹ exenia
trāsmissi. q³ vobis parua nō erūt cum a vo-
bis ex b^o Petri apli fuerint b^ondictione
suscepta. Dipotens itaq³ de⁹ i nobis gra-
tia suā quā cepit p^oficiat: atq³ vitā vestraz
et h^o post multoz annoz curricula exten-
dat: et post hec longa t^opa i celestis vos pa-
tria p^ogregatiōe recipiat. in columē excel-
lentia vestra grā supna custodiat d^one mi-
fili. Data die. x. kalendarū iuliaz et imp.
domino nostro Mauricio Tiberio p^osi-
simo augusto anno. xxj. post consulatum
eiusdem anno. xvij. iudic. iij.

Ut Augustin⁹ eccliaz saluatoris istau-
rauerit: et monasteriū b^o Petri apli fece-
rit: et de p^omo ei⁹ abbate Petro.

Capitulum XXXIII

Augustin⁹ vbi in regia ciuita-
te sedē ep^oalem ut p^o dixim⁹ acce-
pit: recuperavit in ea regio ful-
tus adminiculo: eccliaz quas ibi
r^omanoꝝ antiquoz fidelium ope factā fu-
isse didicerat: et eas in noie sc^oi saluatoris
dei et d^oni n^ori Jesu ch^oi sacrauit: atq³ ibi
des sibi habitationē statuit et cūct⁹ succes-
sorib⁹ suis. Fecit aut⁹ et monasteriū nō lon-
ge ab ipa ciuitate ad orientē. in quo eius
hortatu Edilbrecht ecclia beatoꝝ ap^oloꝝ
Petri et Pauli fundamentis p^ostruxit: ac
diuersis donis ditauit: in qua et ip⁹ Au-
gustini et oim ep^ooz Doruernesiū simul et
regū Lantie poni corpa possent. Quā tū
eccliam non ip⁹ Augustin⁹: sed successor
ei⁹ Laurēt⁹ p^osecrauit. Prim⁹ autē eius-
dem monasterij abbas Petr⁹ p^osbyter fus-
it: q³ legatus galliā missus dimersus est in
sinu maris: q³ vocat⁹ Amfleat: et ab incolis
loci ignobili tradit sepulture. Sed oīpo-
tens deus ut qualis meriti vir fuerit de-
mōstraret omni nocte supra sepulchrū ei⁹
lux celestis apparuit: donec animaduē-
tētes vicini q³ videbāt sc^om fuisse virū q³

ibi esset sepultus: et iuestigātes vnde et q³
esset abstulerūt corp⁹: et in Bononia ciui-
tate iuxta honorem tanto viro congruas
in ecclesia posuerunt.

Ut Edilfrith rex Floridambroz Sco-
torum gentes prelio conteres ab Anglo-
rum finibus expulsus est.

Capitulum XXXIII

In tēporib⁹ Floridambroz
regno p^ofuit rex fortissimus et glo-
rie cupidissimus Edilfridus: qui
plus oīb⁹ Angloꝝ p^ouitatib⁹ gen-
tez vastauit britonū: ita ut sauli quondā
regi israhelice gentis comparandus vide-
ret: excepto dūtaxat h^o qui diuine erat reli-
gionis ignarus. Nemo ei in tribunis: ne-
mo in regib⁹ plures eorū terras extermin-
natis v^o subiugatis idigenis: aut tributa-
rias gēti Angloꝝ: aut habitabiles fecit.
Qui merito poterat illō q³ benedicēs filii
patriarcha in p^osonā Saulis dicebat
aptari. Benjamin lupus rapax mane cor-
medit predaz et vespe diuidet spolia. Vn-
motus ei⁹ p^ofectib⁹ Edaneadem rex scoto-
rum q³ Britaniā inhabitat venit cōtra eū
imēso ac forti exercitu. s³ cū paucis vi-
ctus aufugit. Siquidē in loco celeberrī-
mo q³ dicit⁹ Deglastan id est degla lapis
ois pene ei⁹ est cesus exercit⁹. In q³ etiā
pugna Teodbald frater Edilfricus in il-
lo quez ip⁹ ducebat exercitu pemptus est
q³ vicz bellū Edilfricht āno ab incarnati-
one d^oni. d^ocij. regni autez sui q³ d^o. xxij. an-
nis tenuit anno. xj. perfecit. porro anno
Focat⁹ q³ tūc regni r^omāi apicē tenebat
p^omo neq³ ex eo t^ope q³ regnū scotorū in
britaniā aduersus gentem anglorum vsq³
ad hanc diem in preliū venire audebat.

Explicit Liber p^omus ecclesiastice
historie gentis Anglorum.

Incipit liber secundus
ecclesiastice historie gentis Anglorū
cū recollecta capituloꝝ annotatione.

De obitu beati pape Gregorij.

Capitulum I.

q